

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

wo-bacheloropleidingen

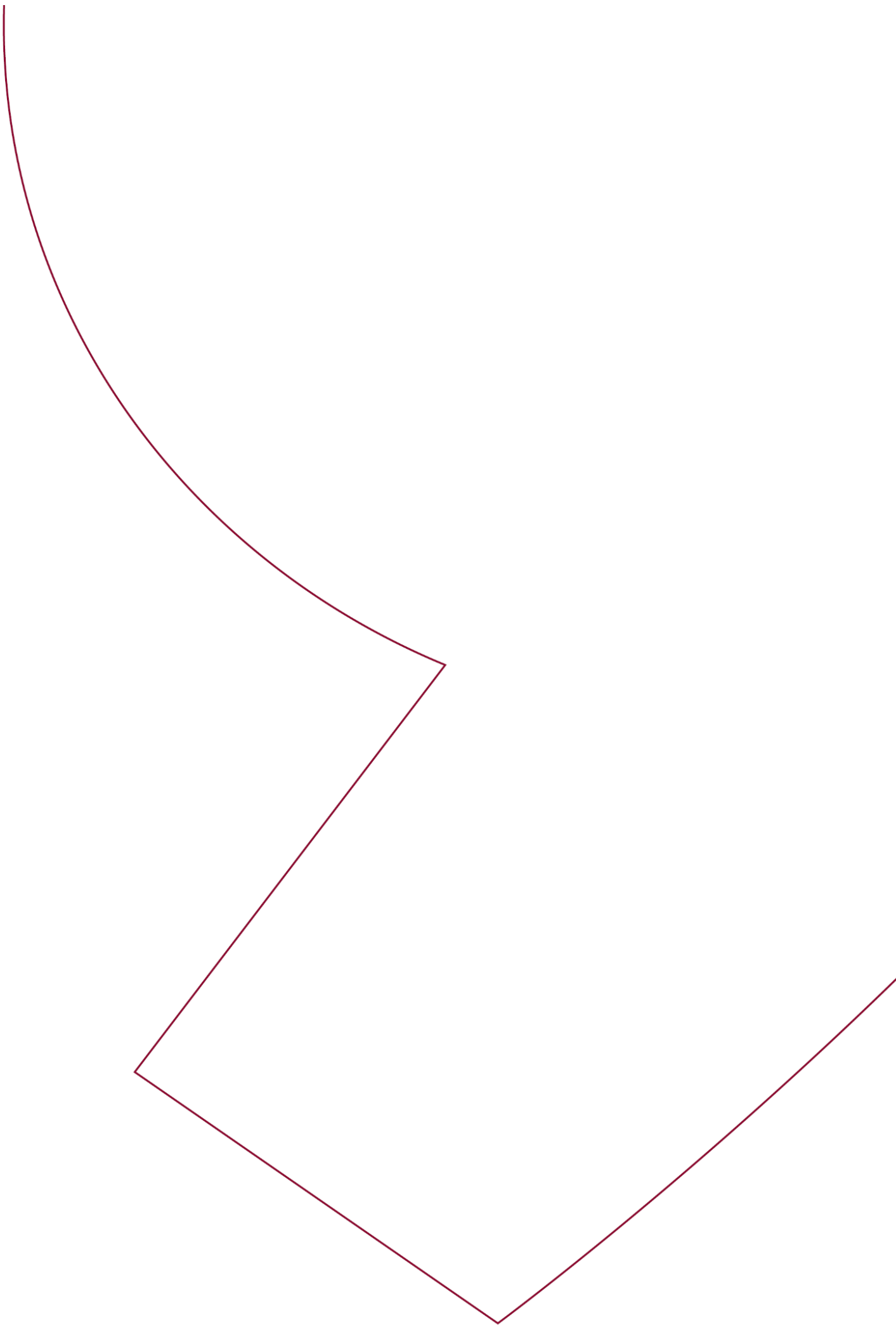
- **Rechtsgeleerdheid**
- **Fiscaal Recht**

wo-masteropleidingen

- **Rechtsgeleerdheid**
- **Fiscaal Recht**
- **Ondernemingsrecht**

voltijd

Tilburg University

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

wo-bacheloropleidingen

- **Rechtsgeleerdheid (50700)**
- **Fiscaal Recht (56827)**

wo-masteropleidingen

- **Rechtsgeleerdheid (60084)**
- **Fiscaal Recht (66827)**
- **Ondernemingsrecht (60408)**

voltijd

Tilburg University

Hobéon Certificering & Accreditatie
10 september 2024

Kernpanel

Prof. mr. A. Oskamp
Prof. dr. R. Wessel
Prof. mr. E. du Perron

Panelleden

Prof. mr. A. Lodder
Dr. mr. S. Jansen
Prof. dr. B. Peeters
Dr. J. Chrysostalis
A. Timmermans

Secretarissen

Mr. H. Minnema
Dr. M. van Bogaert

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	2
3.	INLEIDING	6
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	8
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	46
6.	AANBEVELINGEN	47
BIJLAGE I	Scoretabel	48
BIJLAGE II	Programma, werkwijze en beslisregels	49
BIJLAGE III	Lijst geraadpleegde documenten	53
BIJLAGE IV	Panelsamenstelling	54

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Tilburg University
status instelling	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief; datum besluit: 26 april, 2019
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid 2. Bacheloropleiding Fiscaal Recht 3. Masteropleiding Rechtsgeleerdheid 4. Masteropleiding Fiscaal Recht 5. Masteropleiding Ondernemingsrecht
registratienummer croho	<ol style="list-style-type: none"> 1. 50700 2. 56827 3. 60084 4. 66827 5. 60408
domein/sector croho	Recht
oriëntatie opleiding	Wo
niveau opleiding	2x bachelor 3x master
graad en titel	2x LLB 3x LLM
aantal studiepunten	2 bacheloropleidingen van 180 EC 3 masteropleidingen van 60 EC
afstudeerrichtingen	<p>Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoofdstroom • Specialisatie Ondernemingsrecht <p>Masteropleiding Rechtsgeleerdheid: Zes profielen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strafrecht • Publiekrecht: Rechtstaat en Bestuur • Arbeidsrecht • Commerciële Rechtspraktijk: Contracten- & Aansprakelijkheidsrecht • Commerciële Rechtspraktijk: Goederen- & Insolventierecht • Familie- & Jeugdrecht
locatie	Tilburg
variant	Voltijd
joint programme	n.v.t.
Onderwijstaal	Nederlands
datum visitatie / opleidingsbeoordeling	19 - 22 maart 2024

2. SAMENVATTING

Standaard 1 - Beoogde leerresultaten

Oordeel: voldoet

Het panel heeft vast kunnen stellen dat de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht en de masteropleidingen Rechtsgeleerdheid, Fiscaal Recht en Ondernemingsrecht een profilering en ambitie hebben gekozen die passend is voor een opleiding op wo-niveau. De gekozen profielen zijn overtuigend vertaald in beoogde leerresultaten, die een duidelijke weerspiegeling zijn van het *Tilburg Educational Profile (TEP)* van de Tilburg Law School (TLS). Zij sluiten aan bij het landelijke Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid (DSRK) en weerspiegelen de Dublin descriptoren. Zij voldoen aan de (inter)nationale eisen die gesteld worden vanuit het beroepenveld en de wetenschap. De opleidingsspecifieke beoogde leerresultaten zijn ofwel gegroepeerd langs de indeling van het nationale Domeinspecifieke Referentiekader Rechtsgeleerdheid (DSRK) of langs de indeling van de Dublin descriptoren.

Het civiel effect voor de togaberoepen is adequaat verankerd in de masteropleidingen Rechtsgeleerdheid en Ondernemingsrecht mits de studenten een eerder behaald juridisch bachelordiploma van 180 ECTS of een HBO-rechtendiploma, gecombineerd met een pre-mastertraject van 60 ECTS hebben behaald. De bachelor – en masteropleidingen Fiscaal Recht bieden gezamenlijk civiel effect, mits de studenten vier extra vakken volgen.

Het panel is zeer positief over de klankbordgroep van de bachelor- en masteropleidingen Fiscaal Recht en is bovendien verheugd dat de masteropleidingen Fiscaal Recht en Ondernemingsrecht de aanbevelingen van de vorige visitatie omtrent de verankering van ethische aspecten van het recht in de beoogde leerresultaten hebben opgevolgd. Het panel prijst de masteropleiding Rechtsgeleerdheid om de brede basis die zij biedt aan studenten naast de mogelijkheid om te specialiseren binnen één van de profielen.

Standaard 2 - Onderwijsleeromgeving

Oordeel: voldoet

Het panel komt in het rapport tot de conclusie dat de vijf opleidingen een passende en heldere structuur hebben, met enerzijds een sterke focus op het zich eigen maken van kennis en inzicht, en anderzijds voldoende mogelijkheid tot het trainen van professionele vaardigheden.

De structuur en inhoud van de opleidingen dekken de beoogde leerresultaten adequaat af en geven studenten voldoende keuzemogelijkheden en een duidelijk kader. De masteropleidingen hebben een sterke verbinding met het onderzoek dat in de faculteit wordt uitgevoerd.

De toetsprogramma's van de opleidingen laten een sluitende relatie zien tussen de beoogde leerresultaten van de gehele opleiding en de leerdoelen van de samenstellende onderdelen. De werkvormen die in de opleidingen worden ingezet zijn gevarieerd en passend bij het profiel en de beoogde leerresultaten van de opleidingen. De opleidingen en hun specialisatie, profielen en tracks zijn van aantoonbaar wo-niveau.

Het panel is onder de indruk van de intensieve ondersteuning van het onderwijsinnovatieteam en de zorgvuldige manier van herontwerp van de vakken van de bacheloropleidingen en moedigt TLS aan om de introductie van meer gemengde vormen van lesgeven en toetsen voort te zetten en uit te breiden naar de masteropleidingen.

In de structuur en uitvoering van het afstudeertraject trof het panel veel verschillen aan binnen sommige opleidingen en tussen opleidingen. Het moedigt de opleidingen aan om van elkaars *best practices* te leren en eindresultaten met elkaar te kalibreren.

Naast het aanleren van professionele vaardigheden bieden alle opleidingen activiteiten die studenten helpen zich voor te bereiden op hun toekomstige loopbaan.

Ook is het panel, evenals de studenten, zeer tevreden over de betrokken, deskundige en gedreven teams van docenten. Een groot deel van de BKO-plichtige onderwijsgevende staf is in het bezit van de BKO (Basis Kwalificatie Onderwijs), maar het panel stelt vast dat een vrij hoog aantal docenten niet onder de verplichting valt. Aan hen wordt de mogelijkheid geboden deel te nemen aan een andere, lichtere, vorm van didactische scholing. Het panel moedigt aan dit verder te stimuleren. Ook is het panel van mening dat de mogelijkheid om dispensatie te verlenen terughoudend moet worden toegepast.

De hoofdstroom van de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, de specialisatie Ondernemingsrecht*, en de *bacheloropleiding Fiscaal Recht* – die elkaar gedeeltelijk overlappen – zijn goed op elkaar afgestemd. Het panel heeft kennisgenomen van de grote aantallen studenten die instromen met een HBO-propedeuse diploma en prijst de opleidingen voor de manier waarop zij omgaan met de onbalans die dit met zich meebrengt en zij tegelijk oog houden voor de toegankelijkheid van de opleidingen.

De manier waarop de *masteropleiding Rechtsgeleerdheid* het curriculum opnieuw vorm heeft gegeven is in de ogen van het panel geslaagd. De profielen bieden duidelijkheid en de Extended Mastervarianten zijn een goede vondst. Het panel raadt aan om meer gebruik te maken van elkaars *best practices* waar het gaat over de verbinding met de praktijk, omdat de aandacht hierover per profiel lijkt te verschillen. Ook raadt het aan om het bestaan van de Career Services – waar de studenten erg positief over zijn – beter te communiceren naar de studenten.

Het panel is positief over de strakkere structuur die de *masteropleiding Fiscaal Recht* heeft aangebracht in het scriptietraject. Het panel adviseert de opleiding wel om afspraken te maken over een minimale aanspraak die studenten kunnen maken op begeleidingsuren voor de eindschrijving.

De verplichte stage binnen de *masteropleiding Ondernemingsrecht* acht het panel van grote toegevoegde waarde. Het panel is ook verheugd dat de opleiding stappen zet om de drempels bij de ingang van de opleiding te verlagen.

Standaard 3. Toetsing

Oordeel: voldoet

Het panel prijst TLS voor de kennis en expertise op het gebied van de toetsing en de solide basis die hiervoor is gelegd in de *School Assessment Policy*. De toetsing binnen de vijf opleidingen is in de ogen van het panel van ruim voldoende kwaliteit en passend voor het wo-bachelor, resp. masterniveau van de opleidingen. Leerdoelen, onderwijsactiviteiten en toetsvormen zijn op elkaar afgestemd en transparant beschreven. Iedere opleiding heeft een toetsprogramma dat inzichtelijk maakt op welke wijze de beoogde leerresultaten, via de leerdoelen van de vakken, gerealiseerd worden. Het panel juicht toe dat er in alle opleidingen wordt gestreefd naar voldoende variatie in toetsvormen, maar ziet ook dat die lijn bij de meeste opleidingen nog verder kan worden doorgetrokken. De toetsing is over het algemeen valide, betrouwbaar en transparant en de toetsing dekt in voldoende mate de leerdoelen van de vakken en de beoogde leerresultaten van de opleidingen af. Het panel is ook verheugd te zien dat TLS steeds meer gebruik maakt van digitale toetsing in een gecontroleerde testomgeving.

Een positieve ontwikkeling is de start die er in het kader van de invoering van *blended learning* is gemaakt met het aanbrengen van meer variatie in de toetsvormen. De eerste jaren van de bacheloropleidingen zijn in de ogen van het panel hier het meest ver in gevorderd. Het panel is

bovendien zeer positief over de variatie in toetsvormen van de *masteropleiding Ondernemingsrecht*, die tevens een goede balans heeft gevonden tussen groepsopdrachten en individuele opdrachten. Het panel adviseert om de ingezette initiatieven in alle opleidingen voort te zetten en te ondersteunen.

De beoordeling van de eindwerken vindt het panel in de basis zorgvuldig opgezet, de opleidingen maken gebruik van duidelijke criteria opgenomen in een uniform beoordelingsformulier en in alle opleidingen worden de scripties beoordeeld door twee lezers.

Het panel ziet wel veel verschillen in de manier waarop in de praktijk wordt omgegaan met de afgesproken procedures omtrent de eindschrijfties. Het is niet altijd transparant hoe het proces van de beoordeling is verlopen en er zijn veel verschillen in het aantal bijeenkomsten tussen student en scriptiebegeleider. Ook de manier waarop en de mate waarin de oordelen schriftelijk worden onderbouwd en van feedback worden voorzien verschillen. In de bacheloropleidingen valt op dat er op het formulier alleen standaard onderbouwingen worden gegeven en in de masteropleidingen zijn de verschillen in de kwaliteit en omvang van feedback groot. Het panel is zich ervan bewust dat feedback mogelijk op een andere manier de studenten bereikt, maar dringt erop aan om het proces van zowel scriptiebegeleiding als beoordeling tussen en binnen opleidingen te expliciteren. Op die manier wordt het proces in alle opleidingen transparanter en kan er meer gebruik worden gemaakt van elkaars *best practices*. Kalibratiesessies – zowel binnen opleidingen als ertussen – kunnen de kwaliteit van de beoordelingen verder verhogen.

Het digitale ondersteuningssysteem voor de beoordeling van scripties – hoe nuttig het ook kan zijn om het proces te stroomlijnen en transparanter te maken – lijkt helaas op het moment vanwege technische beperkingen eerder contraproductief te functioneren. Het panel geeft ter overweging mee om – binnen de mogelijkheden die er zijn – aanpassingen in het systeem aan te brengen. Tot slot, vraagt het panel zich af of het zinvol kan zijn om een limiet te stellen op het aantal pagina's van de scripties, omdat het een aantal scripties uitzonderlijk lang vond.

De examencommissie en de toetscommissie krijgen veel lof van het panel voor de gedegen kwaliteitscyclus die zij uitvoeren en begeleiden. Ook is het panel positief over de extra investering die TLS heeft gepleegd in de ondersteuning en bemensing van de beide commissies.

Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten

Oordeel: voldoet

Het panel bekeek van iedere opleiding 15 scripties (van de masteropleiding *Rechtsgeleerdheid* 18). Alle door het panel bestudeerde scripties getuigen van een behaald wo-bachelor, resp. masterniveau. Het panel is in het bijzonder te spreken over de scripties van de masteropleiding *Ondernemingsrecht*. Het raadt deze opleiding wel aan goed te blijven bewaken dat de keuze van het scriptieonderwerp niet te ver afdrijft van het ondernemingsrecht. Bij de scripties van de twee opleidingen *Rechtsgeleerdheid* viel het op dat de beoordelaars meer zouden kunnen letten op taalfouten van studenten.

De alumni van de vijf opleidingen met wie het panel heeft gesproken waren unaniem zeer enthousiast over de door hen gevolgde opleiding. Degenen die een kleinschaliger programma hebben gevolgd hebben bovendien door de hechte communities een sterk netwerk opgebouwd. De afgestudeerde bachelors stromen nagenoeg allemaal door naar een masteropleiding. Afgestudeerden van de masteropleidingen vinden binnen een redelijke tijd een functie binnen het vakgebied van de opleiding die zij hebben gevolgd.

Het panel prijst de opleidingen voor het niveau van hun afgestudeerden. Het raadt aan om te onderzoeken of een meer gericht alumni-beleid zinvol en haalbaar is.

Algemene conclusie

Op grond van het feit dat het panel voor de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid en de daartoe behorende specialisatie Ondernemingsrecht op de standaarden 1, 2, 3 en 4 beoordeelt met 'voldoet', komt het panel op basis van de beslisregels voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling van de NVAO voor de wo-bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid van Tilburg University als geheel tot het eindoordeel **'positief'**.

Op grond van het feit dat het panel voor de bacheloropleiding Fiscaal Recht de standaarden 1, 2, 3 en 4 beoordeelt met 'voldoet', komt het panel op basis van de beslisregels voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling van de NVAO voor de wo-bacheloropleiding Fiscaal Recht van Tilburg University als geheel tot het eindoordeel **'positief'**.

Op grond van het feit dat het panel voor de masteropleiding Rechtsgeleerdheid en de daartoe behorende zes profielen de standaarden 1, 2, 3 en 4 beoordeelt met 'voldoet', komt het panel op basis van de beslisregels voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling van de NVAO voor de wo-masteropleiding Rechtsgeleerdheid van Tilburg University als geheel tot het eindoordeel **'positief'**.

Op grond van het feit dat het panel voor de masteropleiding Fiscaal Recht de standaarden 1, 2, 3 en 4 beoordeelt met 'voldoet', komt het panel op basis van de beslisregels voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling van de NVAO voor de wo-masteropleiding Fiscaal Recht van Tilburg University als geheel tot het eindoordeel **'positief'**.

Op grond van het feit dat het panel voor de masteropleiding Ondernemingsrecht de standaarden 1, 2, 3 en 4 beoordeelt met 'voldoet' komt het panel op basis van de beslisregels voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling van de NVAO voor de wo-masteropleiding Ondernemingsrecht van Tilburg University als geheel tot het eindoordeel **'positief'**.

Het visitatiepanel adviseert de NVAO derhalve tot het behoud van de accreditatie van de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht en de masteropleidingen Rechtsgeleerdheid, Fiscaal Recht en Ondernemingsrecht.

Na instemming van de panelleden is dit rapport vastgesteld door de voorzitter op 10 september 2024.

3. INLEIDING

Algemene informatie

De voorliggende beoordelingsrapportage is het resultaat van de 'Beperkte Opleidingsbeoordeling' van de wo-bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht en de wo-masteropleidingen Rechtsgeleerdheid, Fiscaal Recht en Ondernemingsrecht van Tilburg University (TiU). Deze beoordeling is op 19-22 maart, 2024 in Tilburg uitgevoerd door een visitatiepanel van onafhankelijke deskundigen (zie bijlage II, III en IV voor programma, werkwijze, beslisregels, geraadpleegde documenten en samenstelling panel).

De opleidingen worden verzorgd door Tilburg Law School (TLS), een van de vijf faculteiten van TiU. TLS profileert zichzelf als een interdisciplinaire faculteit – en daarmee onderscheidend ten opzichte van andere rechtenfaculteiten in het land – omdat zij niet alleen juridische opleidingen verzorgt, maar ook studenten opleidt tot wetenschappers op het gebied van bestuurskunde en data science. TLS heeft onderwijsinnovatie expliciet tot speerpunt van haar onderwijsstrategie gemaakt en heeft hiervoor langetermijnmiddelen ingezet. Dit is onder meer zichtbaar in de implementatie van *blended learning* in de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid en de drie masteropleidingen die in hybride vorm worden aangeboden (zie meer onder standaard 2). Verder is al het onderwijs onderzoeksgedreven en verbonden aan de vier onderzoeksprogramma's (*signature plans*) waarbinnen het onderzoek in de faculteit is georganiseerd.

Tabel 1: TLS Juridische Opleidingen (2022-2023)

Bacheloropleidingen	Titel	Taal van de opleiding	Details
Rechtsgeleerdheid	LLB	Nederlands	- Hoofdstroom - Specialisatie Ondernemingsrecht
Fiscaal Recht	LLB	Nederlands	
Global Law	LLB	Engels	
Masteropleidingen			
Rechtsgeleerdheid	LLM	Nederlands	6 afstudeerprofielen
Fiscaal Recht	LLM	Nederlands	
Ondernemingsrecht	LLM	Nederlands	
International Business Law	LLM	Engels	Hybride
International Business Taxation	LLM	Engels	Hybride
International and European Law	LLM	Engels	2 tracks: <i>European Law and Global Risk</i> <i>International Law and Global Governance</i>
Law and Technology	LLM	Engels	Hybride
Labour Law and Employment Relations	LLM	Engels	

TLS – met een instroom in 2022-2023 van 1792 studenten – heeft in de afgelopen jaren een organisatorische herziening van haar departementen doorgevoerd. Dertien departementen werden samengevoegd tot vijf departementen. De vice-decaan Onderwijs van het faculteitsbestuur is eindverantwoordelijk voor al het onderwijs aan de faculteit en geeft hier invulling aan in samenwerking met de opleidingsdirecteuren van de verschillende opleidingen. Deze zijn op hun beurt verantwoordelijk voor de inhoud en kwaliteit van het onderwijs van de betreffende opleiding, de manier waarop het onderwijs wordt verzorgd en de implementatie van de Onderwijs- en Examenregeling binnen de betreffende opleiding. Het *Executive*

Committee Education (ECE) komt elke week onder leiding van de vice-decaan Onderwijs bijeen voor overleg en adviseert het Faculteitsbestuur (FB) op het gebied van onderwijs(beleid). Het ECE bestaat uit de vice-decaan Onderwijs, het Hoofd van het Education Support Team (EST) en een student-assessor. Andere medewerkers, zoals beleidsmedewerkers van het EST, worden regelmatig uitgenodigd voor de vergaderingen. Tweemaal per maand vergadert het ECE met alle opleidingsdirecteuren, en éénmaal per zes weken met de examencommissie. Het EST biedt ondersteuning aan opleidingsdirecteuren en docenten bij de organisatie van hun onderwijs, docententraining, onderwijs- en toetsdeskundigheid en onderwijsinnovatie, en ondersteunt studenten. Het team bestaat uit studieadviseurs/onderwijscoördinatoren, beleidsmedewerkers, toetsdeskundigen, administratief medewerkers en het onderwijsinnovatieteam.

De bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid kent twee varianten: de 'hoofdstroom' Rechtsgeleerdheid en de specialisatie Ondernemingsrecht.

De eenjarige masteropleiding Rechtsgeleerdheid kent zes profielen:

- Strafrecht
- Publiekrecht: Rechtstaat en Bestuur
- Arbeidsrecht
- Commerciële Rechtspraktijk: Contracten- & Aansprakelijkheidsrecht
- Commerciële Rechtspraktijk: Goederen- & Insolventierecht
- Familie- & Jeugdrecht

De bachelor- en masteropleidingen Fiscaal Recht en de masteropleiding Ondernemingsrecht hebben geen tracks, profielen of specialisaties. Wel kunnen studenten binnen de masteropleiding Fiscaal Recht twee accenten leggen (Indirecte Belastingen of Tax Assurance) door bepaalde keuzevakken en het onderwerp van de masterscriptie te combineren.

Aanbevelingen vorige visitatie

In hun zelfevaluatierapporten geven de opleidingen informatie over de acties die ze hebben ondernomen naar aanleiding van de aanbevelingen van de vorige accreditatie (2018). Een aantal aanbevelingen en hun vervolgacties werden tijdens het locatiebezoek met de opleiding besproken. Het huidige panel concludeert dat de aanbevelingen in grote lijnen serieus zijn opgevolgd door de opleiding en is over het algemeen tevreden over de genomen verbetermaatregelen. Waar relevant zal dit rapport onder de afzonderlijke standaarden hier nog nader op ingaan.

Civiel Effect

Het civiel effect dat nodig is om toegelaten te worden tot de Rechterlijke Macht, het Openbaar Ministerie of de Advocatuur maakt niet rechtstreeks onderdeel uit van deze beoordeling, maar het panel heeft dit indirect wel onder standaard 1 ('opleiding voldoet aan wettelijke beroepsvereisten en eisen van het werkveld') bij de beoordeling betrokken. Conform het Convenant Civiel Effect van 2016¹ is – behoudens in het convenant omschreven uitzonderingen – de basis voor het behalen van civiel effect een afgeronde juridische universitaire bacheloropleiding (180 EC) en een afgeronde juridische universitaire masteropleiding (60 EC). Tevens zijn er in het Convenant minimale eindtermen geformuleerd waaraan opleidingen moeten voldoen om civiel effect aan het masterdiploma te mogen verbinden. Wat dit betekent voor de opleidingen beschreven in dit rapport, is terug te vinden onder 4.1. Beoogde Leerresultaten.

¹ Partijen bij het Convenant Civiel Effect zijn de juridische faculteiten van de Nederlandse universiteiten, de Nederlandse Orde van Advocaten, de Raad voor de Rechtspraak en het Openbaar Ministerie.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

4.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

Het *Tilburg Educational Profile (TEP)* richt zich op het ontwikkelen van kennis, vaardigheden en karakter. Tilburg University wil hiermee jonge mensen opleiden tot bekwame, kritische en onafhankelijke denkers die hun maatschappelijke en wetenschappelijke verantwoordelijkheden kennen en daarnaar durven te handelen. Vertaald naar de Tilburg Law School betekent dit dat studenten worden opgeleid tot zogenaamde *T-shaped* juristen en bestuurskundigen. Dat wil zeggen dat ze enerzijds worden opgeleid tot experts in hun vakgebied, inclusief de bijbehorende expertise en vaardigheden (de verticale as van de T) en anderzijds kennis en vaardigheden buiten hun hoofdvakgebied (de horizontale as van de T) verwerven om samen te werken met collega's uit andere disciplines. De achterliggende gedachte daarbij is dat vraagstukken in de hedendaagse samenleving vaak te veelzijdig zijn om vanuit één discipline te benaderen. In deze visie wordt ook de ontwikkeling van kennis, vaardigheden en karakter verbonden met het proces van socialisatie binnen de academische- en de juridische cultuur en het omgaan met vrijheid en verantwoordelijkheid vanuit een democratisch perspectief.

Deze ambitie is voor ieder van de vijf onderhavige opleidingen vertaald naar een eigen profiel en eigen opleidingsspecifieke leerresultaten, die ofwel gegroepeerd zijn volgens de indeling van kennis en begrip, vaardigheden en houding van het nationale Domeinspecifieke Referentiekader Rechtsgeleerdheid (DSRK) of ingedeeld zijn volgens de Dublin descriptoren kennis en begrip, toepassen van kennis en begrip, oordelen, argumenteren en communiceren, en leervaardigheden. De beoogde leerresultaten zoals geformuleerd weerspiegelen allemaal adequaat de Dublin-Descriptoren.

Studenten die de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid – zowel de 'hoofdstroom' als de specialisatie Ondernemingsrecht – hebben gevolgd, krijgen na het behalen van een juridisch masterdiploma het civiel effect. Voor studenten Fiscaal Recht die ook hun civiel effect willen halen geldt dat zij naast de bacheloropleiding en de masteropleiding Fiscaal Recht vier extra bachelorkvakken moeten doen. Die kunnen zij zowel tijdens hun bacheloropleiding als tijdens hun masteropleiding behalen. Alle afgestudeerden van de masteropleidingen Rechtsgeleerdheid en Ondernemingsrecht behalen automatisch het civiel effect, mits in combinatie met een afgeronde juridische bacheloropleiding van 180 ECTS, die voldoet aan de minimumeisen die gesteld zijn in het Convenant Civiel Effect, of met een HBO-rechtendiploma en een afgerond pre-mastertraject van 60 ECTS.

De profielen en geformuleerde beoogde leerresultaten voor elke opleiding worden hieronder meer in detail besproken.

De bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Vanaf het collegejaar 2018/19 is een *redesign* van de opleiding Rechtsgeleerdheid geïmplementeerd. Hierbij is de track Internationaal en Europees recht uitgefaseerd en is de track Ondernemingsrecht omgevormd tot een specialisatie Ondernemingsrecht, die aan het begin van het tweede studiejaar aanvangt. De specialisatie Ondernemingsrecht profileert zich door een multidisciplinaire focus, met name in de vakken van het derde jaar, Rechtseconomie, Organisatieleer en Ondernemingsfinanciering.

De geformuleerde resultaten gelden voor beide varianten en zijn in het kader van het *redesign* van de opleiding ook geactualiseerd. Zij weerspiegelen zichtbaar het eigen profiel van de opleiding door bijvoorbeeld de aandacht voor verbreding buiten de eigen (juridische) discipline en de speciale aandacht voor de ontwikkeling van attitude (kritisch en onderzoekend, zelfstandig in doen en denken, integer, oog voor rechtvaardigheid en de rol van het recht in de samenleving en genuanceerd een stelling durven innemen in het maatschappelijk debat). De academische oriëntatie op het domein Recht komt naar voren in een aantal specifieke leerresultaten, zoals gedegen kennis van verschillende disciplines van het recht, inzicht in de relatie van het recht met aanpalende wetenschapsgebieden, basiskennis van buitenlandse rechtsstelsels, het verrichten van elementair wetenschappelijk onderzoek en zelfstandigheid in doen en denken. Ook de morele en ethische dimensies van het recht en Engelse taalvaardigheid zijn in de beoogde leerresultaten opgenomen. Het panel kan zich goed vinden in de gekozen leerresultaten van de opleiding, die overtuigend beschreven zijn op wo-bachelorniveau. Wel heeft het gezien dat de opleiding de specialisatie Ondernemingsrecht presenteert als ware het een zelfstandige opleiding. Het panel raadt de opleiding aan om de studenten goed te informeren over de formele status van deze specialisatie.

De bacheloropleiding Fiscaal Recht

De beoogde leerresultaten zijn in samenwerking met de opleiding Rechtsgeleerdheid tot stand gekomen en overlappen elkaar op veel punten. Een afgestudeerde bachelor Fiscaal Recht heeft een brede kennis van het belastingrecht voor zover het de Rijksbelastingen betreft en van de wordingsgeschiedenis ervan, heeft daarnaast een gedegen kennis van het Nederlandse recht en basiskennis van aanpalende disciplines, zoals openbare financiën, boekhouden, externe verslaggeving en ondernemingsrecht. De bachelor beschikt over basiskennis van buitenlandse rechtsstelsels en heeft inzicht in de plaats van het recht in de samenleving waaronder de actuele vraagstukken van het fiscale recht in het bijzonder en in de morele en ethische dimensies van het recht.

Vaardigheden die de afgestudeerde bachelor Fiscaal Recht behoort te beheersen, zijn primair gericht op:

- het doen van onderzoek (bronnen hanteren, problemen analyseren, normen toepassen, een betoog opzetten met goed onderbouwde argumenten, elementair wetenschappelijk onderzoek verrichten);
- de praktische toepassing (het uitvoeren van een financiële analyse op een casus), rechtsvergelijking;
- op communicatie hierover (schriftelijk en mondeling in het Nederlands en voor zover nodig in het Engels);
- en op het verwerken van informatie rondom actuele maatschappelijke vraagstukken.

Tot slot wordt van de afgestudeerde, net als van de afgestudeerde bachelor Rechtsgeleerdheid, verwacht dat hij een kritische en onderzoekende houding heeft, zelfstandig is in doen en denken, integer is, oog heeft voor rechtvaardigheid en de rol van het recht in de samenleving en dat hij genuanceerd een stelling durft in te nemen in het maatschappelijk debat.

Het panel kan zich goed vinden in de gekozen leerresultaten van de opleiding en is zeer positief over het jaarlijkse overleg dat plaatsvindt met een klankbordgroep die bestaat uit toekomstige werkgevers van een afgestudeerde (master) student. De beoogde leerresultaten worden dan besproken en er wordt getoetst of deze nog voldoen aan de behoeften van het werkveld.

De masteropleiding Rechtsgeleerdheid

TLS heeft gekozen voor één masteropleiding Rechtsgeleerdheid met voor alle studenten ~~de~~ brede basis in de hoofdgebieden van het recht. Daarnaast specialiseren de studenten zich in een bepaald terrein van het recht (de zes 'profielen'). De studenten kunnen niet uitsluitend profielvakken volgen, zoals in sommige andere opleidingen in het land. Het idee hierachter is dat de juristen van de toekomst (beter) moeten kunnen schakelen tussen de verschillende rechtsgebieden en dat ze door de brede basis beter kunnen anticiperen op veranderingen in het recht. Het panel vindt dit een verstandige keuze.

De zes profielen van de opleiding, waaruit de studenten kunnen kiezen, zijn:

- Strafrecht
- Publiekrecht: Rechtstaat en Bestuur
- Arbeidsrecht
- Commerciële Rechtspraktijk: Contracten- & Aansprakelijkheidsrecht
- Commerciële Rechtspraktijk: Goederen- & Insolventierecht
- Familie- & Jeugdrecht

De beoogde leerresultaten zijn gerangschikt langs de Dublin Descriptoren Kennis en Inzicht, Toepassen van Kennis en Inzicht, Oordeelsvorming, Communicatie en Leervaardigheden en worden ieder collegejaar voorafgaand aan het publiceren van de Onderwijs- en Examenregeling opnieuw bekeken. Samengevat beschikt de afgestudeerde van deze master over:

- grondige en verdiepte kennis van en inzicht in ten minste twee van de drie hoofdgebieden van het Nederlandse recht (met inbegrip van het procesrecht en het toepasselijke Europese en internationale recht), te weten Privaatrecht, Strafrecht en Staats- en bestuursrecht;
- verdiepte kennis van en inzicht in actuele vraagstukken op het gebied van de gekozen profielvakken, in de relatie ervan met de andere hoofdgebieden van het recht en met een ander wetenschapsgebied buiten het recht.

De afgestudeerde kan:

- complexe juridische problemen analyseren en relevante rechtsvragen formuleren en beantwoorden;
- alle informatie op bruikbaarheid beoordelen;
- kritisch commentaar leveren op wetgeving, rechtspraak en literatuur;
- problemen op een heldere manier schriftelijk en mondeling onder woorden brengen;
- met zelfstudie de ontwikkelingen op het terrein van het recht in het algemeen en het specialisatiegebied in het bijzonder bijhouden en waar mogelijk bijdragen aan de rechtsvorming.

De masteropleiding Fiscaal Recht

Een afgestudeerde master Fiscaal Recht is een expert op het gebied van de directe belastingen en kan verbanden leggen met aanpalende wetenschappen. Tijdens de colleges worden actuele kwesties uit de samenleving gekoppeld aan de theorie. De studenten worden uitgedaagd om zich kritisch en onderzoekend op te stellen ten aanzien van de bestaande wetgeving maar ook ten aanzien van het maatschappelijk debat over het belastingstelsel. Zo kan bijvoorbeeld de vraag gesteld worden of Nederland een belastingparadijs is voor

multinationals, dan wel wat de gevolgen zijn van de maatschappelijke weerstand met betrekking tot box 3 en de aangekondigde wijzigingen hiervan. Binnen de masteropleiding wordt het accent Indirecte Belastingen aangeboden en een verdieping in Tax Assurance (zie meer onder standaard 2).²

De beoogde leerresultaten zijn onderverdeeld in de componenten Kennis en Inzicht, Vaardigheden en Attitude. Zij worden jaarlijks besproken met een klankbordgroep die bestaat uit potentiële toekomstige werkgevers.

Samengevat beschikt een afgestudeerde van de masteropleiding Fiscaal Recht over:

- grondige en verdiepte kennis van en inzicht in het fiscale recht, waaronder inkomstenbelasting, vennootschapsbelasting, Europees en internationaal belastingrecht, successiewet en de voor het fiscaal recht relevante rechtsbescherming en rechtsbeginselen;
- grondige kennis van de voor het belastingrecht van belang zijnde interpretatiemethoden, alsmede van leerstukken als *fraus legis*;
- grondige en verdiepte kennis van en inzicht in actuele vraagstukken van de fiscale wetgeving;
- geïntegreerde kennis van de onderdelen van de fiscale wetgeving;
- het vermogen om verbanden te leggen tussen de fiscale wetgeving en aanpalende wetenschapsgebieden, waaronder economie, notarieel recht, ondernemingsrecht, strafrecht en Europees recht;
- grondige kennis van en inzicht in enige methodologische en ethische aspecten van het fiscaal recht.

Afgestudeerden die hebben gekozen voor het accent Indirecte Belastingen hebben bovendien:

- grondige en verdiepte kennis van en inzicht in het indirecte fiscale recht, waaronder omzetbelasting en douanerecht alsmede de voor de indirecte belastingen relevante nationale en internationale rechtsbeginselen.

De afgestudeerde die heeft gekozen voor het profiel Tax Assurance:

- kan belastingen als proces plaatsen binnen de overige processen van een onderneming en de relatie leggen met de vennootschappelijke jaarrekening;
- en heeft kennis van interne beheerssystemen, corporate governance, management control systemen en toezichtmodellen gericht op de fiscaliteit in een onderneming.

Aan vaardigheden hebben de afgestudeerden onder andere geleerd om complexe juridische problemen vanuit verschillende rechtsgebieden te analyseren, complexe juridische problemen waarbij verschillende wetenschapsgebieden aan de orde zijn te duiden, problemen op een scherpe manier te formuleren, informatie op bruikbaarheid te beoordelen, zelf nieuwe kennis te genereren en bij te dragen aan de rechtsvorming, samen te werken met andere juristen, accountants, economen, bedrijfskundigen en IT-specialisten en juridisch complexe problemen voor leken begrijpelijk uiteen te zetten. Tot slot is de afgestudeerde master Fiscaal Recht bereid verantwoordelijkheid te nemen voor keuzes en afwegingen in juridische kwesties, is hij creatief in het vinden van juridische oplossingen die adequaat zijn in de maatschappelijke context, en kan hij/zij gedurende de verdere loopbaan academische kennis en vaardigheden op het vereiste niveau houden.

² Vanaf collegejaar 2023-2024 is hier ook nog de verdiepingmogelijkheid Tax and Technology aan toegevoegd.

Het panel is van mening dat de opleiding een helder profiel heeft dat aansluit bij het profiel van TLS en dat het profiel helder is vertaald naar beoogde leerresultaten. Ook heeft het panel met instemming vastgesteld dat de opleiding de aanbevelingen van de vorige visitatie m.b.t. de beoogde leerresultaten adequaat heeft opgevolgd, o.a. door ethische aspecten expliciet in de leerresultaten op te nemen.

De masteropleiding Ondernemingsrecht

De masteropleiding Ondernemingsrecht beoogt studenten theoretische verdieping van en inhoudelijke specialisatie in het ondernemingsrecht te bieden. Na het behalen van de master moet de student in staat worden geacht complexe ondernemingsrechtelijke casussen te analyseren, de daarvoor relevante informatie te selecteren, te beoordelen en probleemoplossend te werk te gaan met oog voor de maatschappelijke context en voor de mogelijkheden en beperkingen van het ondernemingsrechtelijke juridische besliskader.

De masterstudent leert analytische- en praktijkvaardigheden en krijgt verdiepend en gespecialiseerd onderwijs in de ondernemingsrechtelijke juridische kerndisciplines en hun relatie tot de ondernemingsomgeving en de ondernemingsrechtelijke beroepspraktijk teneinde hem/haar in staat te stellen zich blijvend te ontwikkelen op het gebied van het ondernemingsrecht op academisch niveau.

De beoogde leerresultaten van de opleiding bevinden zich op de terreinen Kennis en Inzicht, Vaardigheden en Attitude. Samengevat beschikt een afgestudeerde van de masteropleiding Ondernemingsrecht over:

- meer diepgaande en wetenschappelijke kennis (in vergelijking met de bachelor) van onderscheiden domeinen van het recht die gelieerd zijn aan het ondernemingsleven (in het bijzonder het ondernemingsrecht en het kapitaalmarktenrecht);
- grondige kennis van en inzicht in de interactie tussen en sturing van een juridische organisatie (in het bijzonder de grote kapitaalvennootschap) en kapitaalmarkten, het juridische kader van (risico)management en compliance;
- kennis van en inzicht in de actuele vraagstukken van deze materies;
- kennis van en inzicht in de ontwikkelingen en stand van zaken van de aanverwante onderwerpen behandeld in de keuzevakken;
- geïntegreerde kennis van de methodologie tot transponeren van juridische normen en concepten in de brede ondernemingscontext;
- grondige en verdiepte kennis van, en inzicht in, de werking van het goederen- en insolventierecht.

Op het gebied van vaardigheden heeft de afgestudeerde master onder andere geleerd om informatie in een complexe juridische probleemstelling te onderscheiden, in te delen, te selecteren en op bruikbaarheid te beoordelen met een gepaste juridisch methodologische verantwoording. Ook kan hij complexe juridische problemen gelieerd aan het ondernemingsleven vanuit verschillende rechtsgebieden analyseren, en heeft hij oog voor de verschillende mogelijkheden om ondernemingsgerelateerde juridische conflicten te voorkomen of op te lossen. Daarnaast beschikt de master over goede schriftelijke vaardigheden die voldoende zijn om zelfstandig een rechtswetenschappelijk stuk op te stellen, beschikt hij over voldoende mondelinge vaardigheden om een wetenschappelijk onderbouwd standpunt in te nemen, en heeft hij middels de stage een eerste (beperkte) ervaring opgedaan over de werking van het recht in een bedrijfscontext.

De aangeleerde attitude leidt tot afgestudeerden die bereid zijn verantwoordelijkheid te nemen voor voorgestelde juridische en zuiver juridisch overstijgende oplossingen van problemen, bereid zijn tot zelfreflectie en om zich levenslang bij te scholen en te sturen, die proactief zijn in

het vinden van juridische oplossingen die adequaat zijn in de maatschappelijke context van het ondernemingsleven, die creatief zijn in het vinden van economisch efficiënte oplossingen in een juridisch kader en die een voldoende kritische houding hebben jegens het recht en zijn werking in een ondernemingsgerelateerde omgeving.

De suggestie van het vorige visitatiepanel om Engelstaligheid op te nemen in de beoogde leerresultaten is door de opleiding overwogen maar niet overgenomen, met als argument dat er voor studenten met meer internationale ambitie de opleiding International Business Law wordt aangeboden. Het panel vindt deze motivering goed navolgbaar. De aanbeveling om ruimere aandacht voor de ethische aspecten van het ondernemen te formaliseren in de beoogde leerresultaten is door de opleiding vertaald in een aanpassing van de leerresultaten op het gebied van attitude.

Het panel is positief over het voornemen van de opleiding om een programmaraad in te stellen.

Het panel is van mening dat de vijf opleidingen een heldere en passende ambitie en profilering hebben gekozen. De beoogde leerresultaten van de opleidingen sluiten aan bij het landelijke Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid (DSRK) en bij de eisen van het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij zijn neergelegd in de Onderwijs- en examenregeling (OER) en leiden zonder twijfel tot afgestudeerden op wo-niveau.

Weging en oordeel

Oordeel

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: voldoet.

Bacheloropleiding Fiscaal Recht: voldoet.

Masteropleiding Rechtsgeleerdheid: voldoet.

Masteropleiding Fiscaal Recht: voldoet.

Masteropleiding Ondernemingsrecht: voldoet.

Het panel concludeert dat de *bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht* en de *masteropleidingen Rechtsgeleerdheid, Fiscaal Recht en Ondernemingsrecht* voldoen aan standaard 1, aangezien (1) de opleidingen een profiel en ambitie hebben gekozen die passen bij een bachelor- respectievelijk masteropleiding op academisch niveau, (2) de gekozen profielen van de vijf opleidingen overtuigend zijn vertaald in beoogde leerresultaten, en (3) het TEP-profiel van de Tilburg Law School duidelijk wordt weerspiegeld in de beoogde leerresultaten, evenals de Europese en internationale oriëntatie. De beoogde leerresultaten sluiten aan bij het nationale Domeinspecifieke Referentiekader Rechtsgeleerdheid (DSRK) en weerspiegelen de Dublin-descriptoren, evenals de vereisten van het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Zij voldoen aan de (inter)nationale eisen die het beroepenveld en de academische wereld daaraan stellen. Het civiel effect voor de togaberoepen is adequaat verankerd in de masteropleidingen Rechtsgeleerdheid en Ondernemingsrecht mits de studenten een eerder behaald juridisch bachelordiploma van 180 ECTS of een HBO-rechtendiploma, gecombineerd met een pre-mastertraject van 60 ECTS hebben behaald. De bachelor – en masteropleidingen Fiscaal Recht bieden gezamenlijk civiel effect, mits de studenten vier extra bachelorvakken volgen. De beoogde leerresultaten van de opleidingen zijn neergelegd in de Onderwijs- en examenregeling (OER) en leiden zonder twijfel tot afgestudeerden op wo-bachelor, resp. wo-masterniveau.

In aanvulling op het bovenstaande raadt het panel de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* aan om de studenten goed te informeren over het feit dat de specialisatie Ondernemingsrecht geen zelfstandige opleiding is. Het is zeer positief over de klankbordgroep van de *bachelor- en*

masteropleidingen Fiscaal Recht, waarin beoogde leerresultaten jaarlijks worden besproken met toekomstige werkgevers. Het panel waardeert de keuze van de *masteropleiding Rechtsgeleerdheid* om alle studenten een brede basis te bieden en daarnaast te specialiseren door een van de profielen te kiezen. Het is verheugd dat de *masteropleiding Fiscaal Recht* de aanbevelingen van de vorige visitatie heeft opgevolgd, o.a. door ethische aspecten expliciet in de leerresultaten op te nemen. Met betrekking tot de *masteropleiding Ondernemingsrecht* spreekt het panel zich waardierend uit over het voornemen van de opleiding om een programmaraad in te stellen en heeft het met instemming vernomen dat de opleiding de aanbeveling van de vorige visitatie omtrent ethische aspecten van het recht heeft opgevolgd.

Op basis van bovenstaande overwegend positieve bevindingen, concludeert het panel dat de opleidingen voor standaard 1 de basiskwaliteit realiseren. Het panel komt dan ook voor elk van de vijf de opleidingen tot het oordeel "voldoet aan de norm " voor Standaard 1.

4.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Programma

Structuur en vormgeving

Het panel bestudeerde de inhoud, structuur en leeromgeving van de programma's door het zelfevaluatierapport (ZER) te lezen, een geselecteerd aantal cursusbeschrijvingen te bekijken en door ontmoetingen met personeel, studenten, alumni en management. Alle opleidingen beschikken over een uitgewerkt toetsprogramma, dat laat zien hoe de beoogde leerresultaten aan bod komen in de verschillende componenten van het programma en uiteindelijk worden getoetst (zie ook Standaard 3).

Het panel heeft tijdens het bezoek aan de orde gesteld dat het niet altijd duidelijk is hoe de beoogde leerresultaten die onder de noemer Attitude vallen expliciet worden behandeld in de opleidingen en vervolgens worden getoetst. Er werd toegelicht dat deze leerresultaten vaak verweven zijn door de vakken (zoals ook is terug te zien in de toetsprogramma's) en ook impliciet bij de verschillende thema's worden meegenomen. Het panel kan zich hierin vinden en heeft met instemming vernomen, dat een duidelijkere inbedding van de beoogde leerresultaten op het gebied van Attitude ook wordt meegenomen in de adviezen van het onderwijsinnovatieteam (zie hieronder) dat de opleidingen ondersteunt bij het doorlichten van de vakken op variëteit van onderwijsvormen en toetsing.

Het driejarige curriculum van de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* is opgedeeld in zes semesters, waarin steeds vijf vakken van 6 ECTS parallel worden aangeboden. Elke onderwijsperiode wordt gevolgd door een tentamenperiode, waarin zowel de eerste kans als de herkansing wordt afgenomen. Daarnaast bevat elk semester halverwege een onderwijsvrije *mid-term* periode, waarin een tussentijdse toets kan worden afgenomen. In het eerste jaar zijn de vakken vooral inleidend, het tweede jaar biedt verdieping aan, terwijl het derde jaar de kans biedt voor verbreding (o.a. door het z.g. 18 ECTS *mobility window* in te vullen met minoren, en/of uitwisseling) en afronding (oefenrechtbank en bachelorscriptie van 8 ECTS). Studenten die de specialisatie Ondernemingsrecht kiezen beginnen zich te specialiseren in het tweede jaar, door naast acht gemeenschappelijke vakken van de hoofdstroom, de vakken Business Law en Rechtseconomie in het ondernemingsrecht te volgen. In het derde jaar volgen zij een totaal van 28 ECTS aan specialisatievakken, die deels de plek innemen van de minorruimte van de hoofdstroom en deels in de plaats komen van andere vakken, zoals Rechtsfilosofie B en Recht en Maatschappij.

Het eerste jaar en vier vakken van het tweede jaar worden gezamenlijk aangeboden met de bacheloropleiding Fiscaal recht. De beoogde leerresultaten van beide opleidingen, maar ook de onderwijs- en toetsvormen zijn dan ook op elkaar afgestemd. Alle studenten van beide

opleidingen volgen in het eerste jaar ook inleidende vakken in het belastingrecht en het ondernemingsrecht, waardoor zij na het eerste jaar goed geïnformeerd een keuze kunnen maken uit Fiscaal Recht, de hoofdstroom Rechtsgeleerdheid en de specialisatie Ondernemingsrecht.

Het eerste semester van het derde jaar vormt, zoals gezegd, voor de studenten van de hoofdstroom het zogeheten '*mobility window*'. Studenten die in die periode naar het buitenland gaan, kunnen op afstand het vak Rechtsfilosofie B (6 ECTS) en het eerste deel (ter grootte van 2 ECTS) van het vak Bachelor Thesis (dat 8 ECTS in totaal omvat) volgen (zie hieronder). Studenten die niet op uitwisseling gaan, volgen naast de hiervoor genoemde vakken en het bestuurskundig georiënteerde vak Recht en maatschappij (4 ECTS) een minor naar keuze van minstens 18 ECTS. Een minor wordt beschouwd als een samenhangend geheel van (doorgaans) drie keuzevakken. Tilburg Law School heeft zelf enkele minoren ontwikkeld, waaronder Recht in Praktijk en Recht en een Duurzame Toekomst. Daarnaast kunnen studenten een minor volgen met vakken uit een andere opleiding van TLS, zoals Bestuurskunde en Global Law. Tot slot kunnen studenten een minor volgen aan een andere School van Tilburg University, zoals Forensische Psychologie of Artificiële Intelligentie, of aan een andere universiteit (zoals Criminologie).

Studenten van de specialisatie Ondernemingsrecht kunnen geen minor kiezen, omdat de specialisatie zelf al een aantal op het ondernemingsrecht toegespitste vakken bevat waarmee de student zich al verbreedt vanaf het tweede leerjaar. Wel bestaat binnen de specialisatie Ondernemingsrecht de mogelijkheid in het eerste semester van het derde jaar op uitwisseling te gaan. Hiervoor is dan een vakkenpakket op maat nodig bij een andere universiteit om te borgen dat de beoogde leerresultaten vergelijkbaar zijn.

Een belangrijke wijziging als gevolg van de herinrichting van de opleiding betreft de omvorming en uitbreiding van het vak MTO/Bachelorthesis, dat bestond uit een literatuurstudie en een onderzoeksopzet (6 ECTS), tot het vak Bachelor Thesis, waarin studenten een volwaardige bachelorscriptie schrijven van 8 ECTS. In het najaar van het laatste jaar van de studie beginnen de studenten het Bachelor Thesis traject. Aan de start van het traject stelt elke docent een algemeen scriptieonderwerp vast dat aansluit bij het niveau van de bachelorstudenten en de vakken die zij hebben gevolgd, maar ook bij de eigen expertise. Studenten kunnen vervolgens zelf inschrijven op een scriptieonderwerp van hun keuze en binnen dat onderwerp een eigen onderzoeksinsteek kiezen. Studenten van de specialisatie Ondernemingsrecht kiezen altijd een ondernemingsrechtelijk onderwerp. De begeleiding van studenten bestaat zowel uit groepsbijeenkomsten, waarbij het scriptieonderwerp wordt geïntroduceerd door de docent, als uit individuele sessies met de begeleiders, onder meer over het onderzoeksvoorstel en de conceptscriptie. In het eerste semester van het derde jaar schrijven de studenten een onderzoeksvoorstel waaraan een literatuurstudie ten grondslag ligt. Wanneer dit onderzoeksvoorstel voldoende wordt beoordeeld, schrijft de student in het laatste semester van de studie een bachelorscriptie van 6000 woorden. Ook premasterstudenten zijn verplicht dit vak te volgen in het kader van de ontwikkeling van hun (wetenschappelijke) schrijfvaardigheid. Voor hen vormt dit vak weliswaar geen 'eindwerk', maar zij krijgen dezelfde mate van begeleiding.

Het panel oordeelt positief over de opzet van de opleiding. De structuur en inhoud van de hoofdstroom en de specialisatie Ondernemingsrecht zijn volgens het panel duidelijk en passend, dekken de beoogde leerresultaten adequaat af en geven studenten voldoende keuzemogelijkheden en een duidelijk kader. De hoofdstroom van de opleiding, de specialisatie Ondernemingsrecht, en de bacheloropleiding Fiscaal Recht zijn goed op elkaar afgestemd en de vakken zijn van overtuigend wo-niveau passend bij een bacheloropleiding.

Zoals hierboven vermeld bij de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, volgen studenten van de *bacheloropleiding Fiscaal Recht* in het eerste jaar dezelfde vakken die inleiden in de verschillende rechtsgebieden, waaronder ook het belastingrecht. In het tweede jaar zijn ook nog de vakken Goederenrecht, Contractenrecht, EU-recht en Rechtsfilosofie A bestemd voor de studenten van beide opleidingen. Bij de zes overige vakken lopen de opleidingen uiteen. In het derde jaar zijn er nog drie gemeenschappelijke vakken, namelijk Rechtsfilosofie B, Recht en Maatschappij en The World's Legal system. Beide opleidingen kennen een Oefenrechtbank – bij Fiscaal recht toegespitst op fiscale casuïstiek. Net als bij de specialisatie Ondernemingsrecht van de opleiding Rechtsgeleerdheid wordt de minorruimte bij Fiscaal Recht opgevuld met fiscale vakken.

Net als bij de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid vormt bij Fiscaal Recht het vak Bachelor Thesis (8 ECTS) de afronding van de studie. De student schrijft zich in voor een fiscaal onderwerp en vervolgens worden de studenten in groepjes van maximaal 20 studenten begeleid door een docent. Er worden verschillende bijeenkomsten belegd waarin de docent aanwijzingen geeft voor het doen van wetenschappelijk onderzoek. Vervolgens moeten de studenten zelf aan de slag met het maken van een onderzoeksvoorstel dat – na goedkeuring – wordt uitgewerkt tot een bachelorthesis van ca. 6000 woorden. Er geldt een strak schema voor dit traject, zowel voor studenten als docenten. Er zijn op vaste tijdstippen bijeenkomsten met de groepen, er gelden vaste inleverdata en vaste data waarop individuele feedback wordt gegeven op het concept onderzoeksvoorstel en de conceptthesis.

De structuur van het programma is volgens het panel duidelijk en passend en zo ingericht dat het de studenten in de gelegenheid stelt om de beoogde leerresultaten te behalen. De bacheloropleiding Fiscaal Recht is ook goed afgestemd op de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid en de vakken zijn van overtuigend wo-niveau passend bij een bacheloropleiding.

De masteropleiding Rechtsgeleerdheid is een eenjarige masteropleiding met een studielast van 60 ECTS. In lijn met de onderwijsstructuur van TLS is de opleiding verdeeld in twee semesters. Alle vakken in de opleiding hebben een waarde van 6 ECTS en kennen een studielast van 168 uur. Alleen de masterscriptie heeft een studielast van 12 ECTS. Naar aanleiding van de vorige visitatie, evaluaties van de studenten en feedback uit het werkveld, is de opleiding in het collegejaar 2021-2022 gestart met een herzien curriculum. Om een betere balans te vinden tussen enerzijds een brede en anderzijds een gespecialiseerde masteropleiding, kiezen studenten sindsdien één uit zes profielen (Strafrecht; Publiekrecht: Rechtstaat en Bestuur; Arbeidsrecht; Commerciële Rechtspraktijk: Contracten- & Aansprakelijkheidsrecht; Commerciële Rechtspraktijk: Goederen- & Insolventierecht; en Familie- & Jeugdrecht). Naast het introduceren van deze profielen, is er tevens een wijziging gemaakt met betrekking tot de voorheen drie verplichte verdiepende vakken (Verdiepend Strafrecht, Verdiepend Staats- en Bestuursrecht of Verdiepend Privaatrecht). In het nieuwe programma dient de student twee van deze verplichte vakken met succes af te ronden. Voor ieder profiel is één van de verdiepende vakken verplicht; bij het profiel Arbeidsrecht zijn dat er twee (Verdiepend Staats- en Bestuursrecht en Verdiepend Privaatrecht). In deze vakken wordt gereflecteerd op de grondslagen van het betreffende rechtsgebied en worden de actuele veranderingen in het rechtsgebied in dat kader bediscussieerd. Verder volgen de studenten vier vakken die verplicht zijn verbonden aan het gekozen profiel en twee keuzevakken, waarbij de opleiding de student per profiel specifieke vakken aanraadt. In totaal volgt de student over het gehele jaar acht vakken. Parallel aan deze vakken loopt het masterthesistraject van 12 ECTS.

Een andere recente ontwikkeling is de invoering van de zogenoemde Extended Mastervarianten, waarbij de student de studieduur met een half jaar verlengt door één van de drie aanvullende varianten te kiezen: Extended Mastervariant Onderwijs, Onderzoek of Praktijkverbinding. Bij de Extended Mastervariant Onderwijs volgt de student 4 aanvullende

vakken – na eerst één van de profielcombinaties te hebben gekozen – en 1 keuzevak. Wie de Extended Mastervariant Onderzoek volgt, krijgt extra methodologische vakken, waaronder Academisch Engels, doet een onderzoeksassistentschap en werkt aan een wetenschappelijke bijdrage. De studenten die kiezen voor de Extended Mastervariant Praktijkverbinding worden getraind in beroepsvaardigheden, sociale en persoonlijke vaardigheden en arbeidsmarktvaardigheden en volgen een stage van 2 x 2 maanden of 1 x 4 maanden.

Het panel is zeer te spreken over de wijze waarop de opleiding de aanbevelingen van de vorige visitatie heeft opgevolgd en het curriculum opnieuw vorm heeft gegeven. De profielen bieden duidelijkheid en de Extended mastervarianten lijken een geslaagde formalisering van een praktijk die bij vergelijkbare opleidingen in het land ook gangbaar is, namelijk een aanzienlijk aantal studenten dat de masteropleiding verlengt en uitbreidt tot programma's die de 60 ECTS overstijgen. Deze optie wordt dan ook door de studenten erg gewaardeerd. De enige kanttekening die het panel hierbij plaatst is dat het de naam van de Extended Mastervariant Onderwijs wat misleidend vindt, omdat het de indruk zou kunnen wekken op te leiden voor een baan in het onderwijs. Het totale onderwijsaanbod sluit aan op de beoogde leerresultaten van de opleiding en is van duidelijk wo-masterniveau. Op basis van landelijke enquêtes is de opleiding dan ook in 2021 en 2023 tot de beste masteropleiding Rechtsgeleerdheid van Nederland verkozen.

Het masterthesistraject duurt maximaal negen maanden en kent vaste deadlines. Het systeem kent go/no go momenten, alsmede een beperkt aantal contactmomenten. Sneller werken dan het voorgeschreven traject mag, maar langzamer niet. Er zijn twee startmomenten: september en februari. Het traject wordt streng gehandhaafd. Indien de student bijvoorbeeld twee keer een deadline in het traject niet heeft gehaald, kan uitsluiting van deelname aan het thesistraject volgen. De student kan zich dan voor het eerstvolgende traject inschrijven en een nieuw onderwerp kiezen. De student kan zelf een onderwerp aandragen dat binnen het profiel past of een onderwerp kiezen dat op de gepubliceerde lijst staat. De masterthesis wordt per profiel gecoördineerd en de opleiding streeft ernaar om iedere student te koppelen aan een begeleider die bekend is met het thesisonderwerp. Een belangrijke stap in het thesistraject is de onderzoeksopzet, waaraan ook een beoordelingsmoment is gekoppeld. Na de opzet volgt namelijk een 'go' of een 'no go'. Een 'no go' wordt vergezeld van een motivering zodat de student weet wat verbeterd moet worden. Bij een mogelijke 'no go' wordt altijd een tweede beoordelaar betrokken en aan de student de kans geboden om de opzet te verbeteren. Bij een definitieve 'no go' kan de student bij het volgend instroommoment (september of februari) opnieuw met het thesistraject starten met een nieuw onderwerp en een andere begeleider. Elke student heeft in beginsel recht op vijf contactmomenten: één bespreking over het onderwerp, één bespreking over de onderzoeksopzet en drie inhoudelijke besprekingen van delen van de masterthesis. Student en begeleider kunnen samen afspreken om meer contactmomenten te hebben. Aan het einde van het thesistraject wordt de scriptie mondeling door de student verdedigd. Minimaal een van de twee examinatoren/begeleiders – ook wel de beoordelaars – is gepromoveerd. Het panel is van mening dat op papier de inrichting van het masterscriptietraject goed is georganiseerd, maar ziet wel de nodige verschillen tussen de profielen. Het raadt daarom aan om nog meer van elkaars ervaringen te leren en meer eenheid in de begeleiding aan te brengen.

De structuur van de opleiding is volgens het panel duidelijk en passend en zo ingericht dat het de studenten in de gelegenheid stelt om de beoogde leerresultaten te behalen.

De eenjarige *masteropleiding Fiscaal Recht* bestaat uit een aantal verplichte vakken waarin de Rijksbelastingen zoals behandeld in de bacheloropleiding verder worden verdiept en daarnaast twee keuzevakken. De verplichte vakken worden allemaal gevolgd door studenten Fiscaal Recht en studenten Fiscale Economie gezamenlijk. De twee keuzevakken en de eindschrijving geven de studenten de ruimte om het accent Indirecte Belastingen aan te brengen of om zich te

verdiepen in het profiel *Tax Assurance* (en vanaf 2023-2024 in het profiel *Tax and Technology*). Ieder semester biedt de opleiding zes of zeven eigen fiscale keuzevakken aan, waaruit de studenten minimaal één met goed gevolg moeten afleggen. Het tweede keuzevak kan vrij worden ingevuld, maar de ervaring leert dat de meeste studenten twee vakken kiezen uit dit aantal 'verplichte keuzevakken'. De keuzevakken richten zich niet zozeer op een heffingswet (zoals bij de verplichte vakken) maar hebben een fiscaal deelgebied met het aanpalende wetenschapsgebied als onderwerp. Hierdoor is het voor studenten mogelijk om zich op bepaalde rechtsgebieden te focussen door er twee keuzevakken en hun scriptie aan te wijden.

Daarnaast kunnen studenten, zoals gezegd onder standaard 1, kiezen voor het accent Indirecte Belastingen. Hierin werkt Tilburg samen met Maastricht University, de Vrije Universiteit en Universiteit Leiden. Binnen het accent moet de student een keuze maken van drie vakken uit een lijst van vijf. Het verplichte vak Successiewet en WBR vervalt in dit accent. De student kan ervoor kiezen om keuzevakken aan een van de samenwerkende universiteiten te volgen. In de masterscriptie moet een onderwerp op het gebied van de indirecte belastingen voorwerp van onderzoek zijn.

In antwoord op de aanbevelingen van de vorige visitatie is er in september 2020 een vast afstudeertraject ingevoerd. Het vak Master Thesis wordt afgesloten met een thesis van 18 ECTS (ca. 16.000 woorden) over een actueel fiscaal thema. Het panel heeft geconstateerd dat de opleiding met een scriptie van 18 ECTS afwijkt van de andere Nederlandstalige masteropleidingen en raadt aan om de opzet van de scriptie meer in lijn te brengen met de andere Nederlandstalige opleidingen.

De student kan zich tweemaal per jaar aanmelden voor het schrijven van de masterthesis (september en februari). Na de aanmelding wordt – mede afhankelijk van het onderwerp - een begeleider toegewezen. Na twee maanden moet de student het eerste hoofdstuk inleveren (aanleiding van het onderzoek, probleemstelling en plan van aanpak). Na vier maanden moet de onderzoeksopzet zijn goedgekeurd en 12 maanden na de inschrijving moet de thesis zijn goedgekeurd. De goedkeuring geschiedt door de begeleider en de onafhankelijke tweede beoordelaar. Eén van de twee is altijd een hoogleraar. Als de begeleider van oordeel is dat de scriptie voldoende is wordt de tweede onafhankelijke beoordelaar ingeschakeld. Als die de scriptie ook voldoende beoordeelt, wordt de student toegelaten tot de mondelinge verdediging van zijn thesis. De mondelinge verdediging kan het eindcijfer van de scriptie nog met een half punt verhogen of verlagen. Als de scriptie onvoldoende is krijgt de student vier weken de tijd om de scriptie te verbeteren. Voor studenten is het hele traject vastgelegd in de Handleiding Master Thesis Fiscaal Recht/Fiscale Economie (2023). Het valt het panel op dat er in de Handleiding niets wordt gezegd over het aantal contactmomenten met de scriptiebegeleider. De ene student die het panel sprak vertelde altijd bij de begeleider binnen te kunnen lopen en een ander kreeg een limiet van 1 x per maand opgelegd. De studenten geven in het ZER aan dat sommigen van hen hier nadeel van ondervinden. Ook noemen ze gevallen waarin studenten gedurende het scriptieproces een andere begeleider aangewezen krijgen, wat stressvol en onduidelijk voor hen is. Het panel pleit ervoor afspraken te maken over een minimale aanspraak die een student kan maken op begeleidingsuren, zodat studenten zoveel mogelijk gelijke kansen krijgen en meer in het algemeen om vaker bij elkaar en andere opleidingen te kijken hoe het traject is ingericht. Het panel is overigens positief over de strakkere structuur, al vinden sommige studenten het te beperkend. Studenten die aangaven hier moeite mee te hebben, lieten ook weten naast de studie minstens twee dagen per week te werken, iets waar de opleiding in de ogen van het panel niet geacht kan worden onbeperkt rekening mee te houden.

De structuur van het masterprogramma Fiscaal Recht is volgens het panel duidelijk en passend en zo ingericht dat het de studenten in de gelegenheid stelt om de beoogde leerresultaten te behalen. Om rekening te houden met de studentenpopulatie, die veelal al werkzaam is in het vakgebied, is de opleiding over het algemeen flexibel in de richting van de studenten, maar

houdt ze met name in het scriptietraject wel de druk op de ketel door studenten die zich voor de afstudeerthesis hebben aangemeld ook te verplichten zich aan bepaalde deadlines te houden. In de ogen van het panel zijn de vakken inhoudelijk van aantoonbaar wo-masterniveau.

Met ingang van het academiejaar 2020-2021 is het onderwijsprogramma van de *masteropleiding Ondernemingsrecht* inhoudelijk herijkt aan de stand van de ondernemingspraktijk en naar aanleiding daarvan gewijzigd. Er zijn inhoudelijk andere accenten aangebracht in een verplicht vak en in twee van de gebonden keuzevakken, sommige onderwerpen zijn bij andere vakken ondergebracht en een aantal vakken is vervangen door nieuwe vakken. Het resultaat is een curriculum met in de basis vier verplichte vakken: Capita Selecta Ondernemingsrecht, Kapitaalmarktrecht, Ondernemingsrechtelijke Contractanalyse, en Verdiepend Goederen- en insolventierecht. Daarnaast kiezen studenten drie keuzevakken, doen zij een stage en schrijven ze een scriptie. Alle vakken en de stage hebben een waarde van 6 ECTS, de scriptie staat voor 12 ECTS.

Van de drie keuzevakken moeten er minimaal twee worden gekozen uit een lijst van zes vakken die studenten de kans geven hun kennis te verbreden naar aanpalende ondernemingsrechtelijke disciplines. Een van de keuzevakken mag vrij worden ingevuld, mits het een juridisch vak betreft. Het gebonden keuzevak Comparative Corporate Governance wordt in het Engels aangeboden.

Het advies van het vorige visitatiepanel om het multidisciplinaire karakter van de opleiding ook in de verplichte vakken te versterken is deels opgevolgd door rechtseconomische uitgangspunten te betrekken bij Capita Selecta Ondernemingsrecht en Kapitaalmarktrecht. Voor het overige blijft de opleiding zich primair als een juridische opleiding profileren, waarbij in de verplichte vakken wel aandacht aan andere disciplines wordt besteed. Het panel kan zich hier goed in vinden.

De stage (6 ECTS en minimaal 240 uur/zes weken fulltime) is een belangrijk onderdeel van de opleiding en wordt dan ook zeer gewaardeerd door de studenten. Het biedt hun de gelegenheid zich te oriënteren op de arbeidsmarkt en om de geleerde theorie in de praktijk toe te passen. De student is vrij in de keuze van een stageplaats mits de werkzaamheden van een academisch niveau zijn, duidelijk gerelateerd zijn aan de ondernemingsrechtelijke disciplines van de masteropleiding en de begeleiding plaatsvindt door een (bij voorkeur ondernemingsrechtelijke) jurist. De opleiding heeft een stagecoördinator die de stage en de werkzaamheden vooraf beoordeelt en goedkeurt. Op basis van de stagebeoordeling door de stagebegeleider en het stageverslag bekijkt de stagecoördinator of aan de stageverplichting is voldaan. De stage wordt niet beoordeeld met een cijfer maar met een 'voldaan'. De leerdoelen van de stage en de onderwerpen waarop studenten worden beoordeeld, zijn geëxpliciteerd in de Syllabus Stage Master Ondernemingsrecht in de vorm van uniforme eisen voor de inhoud van het stageverslag en het beoordelingsformulier van de stagebegeleider. Het panel heeft met tevredenheid vastgesteld dat – naar aanleiding van de vorige visitatie – in de stagehandleiding expliciet is opgenomen dat de stage een juridische stage op ondernemingsrechtelijk gebied moet zijn en van academisch niveau. Dit komt tot uitdrukking in de criteria voor de beoordeling en in het stageverslag.

De studie wordt afgesloten met een masterscriptie van 12 ECTS. De opleiding kiest nadrukkelijk voor een individueel begeleidingstraject van de student dat erop gericht is om de student binnen het academiejaar de mogelijkheid te bieden af te studeren. Het traject begint bij aanvang van de opleiding met een introductiebijeenkomst over de scriptie en de mogelijkheid tot het maken van een jaarplanning met de scriptiecoördinator. Vervolgens selecteert de student op eigen initiatief een geschikt onderwerp en wordt hij gekoppeld aan een scriptiebegeleider. Bij het bespreken van een onderzoeksopzet met de begeleider wordt

aandacht besteed aan de keuze voor een adequate onderzoeksmethode en of de opzet realiseerbaar is. De student maakt vervolgens afspraken over de voortgang voor het inleveren en de (eventuele) bespreking van concepthoofdstukken. In alle gevallen vindt er een gesprek plaats over de opzet en over de conceptversie. Optioneel kan de student twee hoofdstukken inleveren om met de begeleider te bespreken. Als de scriptie af is en voldoende is beoordeeld door beide lezers, kan de student het afstuderen en de daarbij horende verdediging van de scriptie ten overstaan van medestudenten aanvragen. Het definitieve cijfer wordt na de verdediging door de examinatoren, waarvan minimaal één gepromoveerde, vastgesteld en meegedeeld (zie ook standaard 3).

Ook de structuur van het masterprogramma Ondernemingsrecht vindt het panel adequaat en geschikt om de beoogde leerresultaten te behalen. De stage is een duidelijk sterk punt van de opleiding waar de studenten heel lovend over zijn. Zij voelen zich daardoor uitermate goed voorbereid op een toekomstige baan in het vakgebied en hebben aan de ontwikkeling van hun netwerk kunnen werken. De verschillende onderdelen van het programma zijn zonder meer van wo-master niveau.

Werkvormen

Zoals gezegd in de inleiding, heeft TLS onderwijsinnovatie tot een speerpunt van haar onderwijsstrategie gemaakt. Binnen elke faculteit van TiU is een Education Support Team (EST) actief. Het EST biedt directe ondersteuning aan staf, studenten en het bestuur van TLS op het gebied van onderwijs. Als onderdeel van het EST installeerde TLS in 2021 een onderwijsinnovatieteam bestaande uit onderwijspsychologen, onderwijsontwikkelaars, onderwijsexperts en medewerkers op het gebied van digitalisering. Het team biedt ondersteuning aan docenten op het gebied van het ontwerpen van digitaal en/of blended onderwijs. Het begon in 2022 met het structureel implementeren van blended learning in de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en ondersteunt docenten in andere opleidingen bij onderwijsinnovaties. Het panel besprak tijdens zijn bezoek de betekenis van de term blended learning en begrijpt dat het bij TLS wordt gebruikt als een breed begrip voor een passende mix van on-campus en online onderwijs, gebruik van synchrone en asynchrone leermiddelen (bijv. digitale readers, discussieforums, kennisclips, podcasts, zelfbeoordelingsquizen, enz.) en het gebruik van state-of-the-art (online) leertechnieken en innovatieve (digitale) leermiddelen. Het innovatieteam zorgt voor laagdrempelige hands-on training en professionalisering dicht bij de docenten en coördinatoren van de vakken. Het team en de betrokken docenten bekijken samen de inhoud en leerdoelen van de cursussen en het team geeft advies over de te gebruiken werkvormen. Ook levert het team een actieve bijdrage aan docentenbijeenkomsten over onderwijsontwikkeling en verzorgt het in de faculteit proactief cursussen over AI in het onderwijs.

Het panel is onder de indruk van deze intensieve ondersteuning en zorgvuldige manier van herontwerpen van de cursussen van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid en moedigt TLS aan om dit proces ook bij andere opleidingen voort te zetten.

Een andere belangrijke onderwijsinnovatie waarin het onderwijsinnovatieteam een leidende rol heeft gehad, is het ontwerp van hybride onderwijs. Hybride onderwijs houdt in dat een deel van de studenten hun volledige opleiding online volgt, terwijl het andere deel lessen volgt op de campus. Omdat het hier altijd internationaal georiënteerde opleidingen betreft, wordt dit behandeld in het rapport over de Engelstalige opleidingen van TLS.

Hieronder bespreken we meer in het algemeen per opleiding de keuzes die zijn gemaakt met betrekking tot onderwijsmethoden:

Zoals gezegd, is het onderwijsinnovatieteam nauw betrokken bij het implementeren van blended learning in de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid*. Vanaf september 2022 is –

ondersteund door het innovatieteam – semestergewijs het gehele onderwijs in alle vakken herontworpen met als doel de studenten gevarieerder onderwijs aan te bieden. Het doel is om voor ieder vak een optimale mix ('blend') van onderwijs- en toetsvormen te vinden, die recht doet aan de specifieke uitdagingen van het betreffende vak. Deze mix wordt gevonden door de inhoud en leerresultaten van de cursus te onderzoeken en te bekijken welke leertechnieken en innovatieve leermiddelen die zijn ontwikkeld tijdens de Covid-19 pandemie, hierin het beste zouden passen. Zo zijn er voor bepaalde vakken kennisclips ontwikkeld, werken andere vakken met een geheel nieuwe inrichting van het werkgroeponderwijs (*'flipping the classroom'*) en is in het kader van het vak Europese Rechtsgeschiedenis een kwartetspel ontwikkeld om kennis te verwerven op een andere, speelse wijze en tegelijkertijd gemakkelijk contact te leggen met andere studenten. Kennisclips zijn korte filmpjes waarin een voor studenten ingewikkeld thema op hoofdlijnen wordt uiteengezet. Deze kennisclips dienen enerzijds ter voorbereiding op de collegestof en anderzijds als 'naslagwerk'. Bij andere vakken – met name vakken die primair in het teken staan van kennisoverdracht – kan de conclusie zijn dat een klassieke structuur met hoorcolleges en werkcolleges (met groepen tot 60 of 80 personen) of een structuur met enkel plenaire colleges het meest passend is. Het panel heeft kunnen vaststellen dat deze operatie heeft geleid tot gevarieerde werkvormen binnen en tussen de vakken die steeds goed aansluiten bij de doelen van het betreffende vak (lees ook hieronder onder Vaardigheden). Het onderwijs van een eerstejaars vak behelst minimaal 36 contacturen (1 ECTS correspondeert met 6 contacturen) en het uitgangspunt is voor het eerste jaar dat binnen elk semester in meerdere (niet noodzakelijk alle) vakken kleinschalig onderwijs plaatsvindt.

De studenten van de *bacheloropleiding Fiscaal Recht* volgen het hele eerste jaar en delen van de volgende jaren hetzelfde onderwijs als de studenten Rechtsgeleerdheid. Het onderwijs is grotendeels 'blended' vormgegeven. De studenten krijgen bijvoorbeeld bij het vak Inleiding Belastingrecht de opdracht om in groepjes fiscaal nieuws op te sporen en hier een korte presentatie over te geven. De student wordt er op deze wijze van doordrongen dat belastingrecht zich afspeelt op alle terreinen van het maatschappelijke leven.

In het tweede en derde jaar worden de meeste vakken nog aangeboden volgens het klassieke model van een hoorcollege en een werkcollege per week gedurende een periode van 11 à 12 weken. Tijdens hoorcolleges wordt ook de discussie met studenten aangegaan, al dan niet met behulp van Wooclap of Kahoot. In de werkcolleges wordt de theorie toegepast op casusposities die mede gebaseerd zijn op actuele ontwikkelingen. Het gaat dan om het zelfstandig oplossen van een casus of het maken van opdrachten.

In het onderwijs is steeds meer aandacht voor en wordt meer gebruik gemaakt van methoden van *e-learning*, zoals het gebruik van (zelf)toetsmodules. Binnen het onderwijs zijn de zgn. kennisclips geïntroduceerd die door de Covid-19 pandemie een hoge vlucht hebben genomen. Tijdens de colleges is daardoor meer tijd om dieper in te gaan op de achtergronden van de in de clips besproken thema's. Uit de studentevaluaties blijkt dat deze kennisclips bijzonder op prijs worden gesteld.

Het panel maakt uit de gesprekken en aangeleverde documenten op dat het onderwijs in de bacheloropleiding Fiscaal Recht gebruik maakt van gevarieerde werkvormen die studenten aanzetten tot een actieve studiehouding en ondersteunen in hun leerproces.

De *masteropleiding Rechtsgeleerdheid* lijkt ook een voorzichtige start te maken met de 'blended learning' aanpak van het onderwijsinnovatieteam, maar hier gebeurt het vooral nog vooral op eigen initiatief van individuele docenten en kan de toepassing van 'blended learning' tussen en binnen profielen erg verschillen. Sommige vakken maken gebruik van kennisclips, waarin in zeven minuten bijvoorbeeld een leerstuk, een arrest of de actualiteit wordt behandeld en die de studenten voorafgaand aan het college kunnen bekijken; sommige vakken gebruiken

Miro board om een probleemstelling te visualiseren of laten een film zien over de financiële crisis en bespreken die met de studenten. Ook worden soms online zelftoetsen aangeboden en er is een *serious game* ontwikkeld over citeren en parafraseren. Andere vakken zijn klassiek opgebouwd en vragen van de studenten dat zij de stof lezen, het college bijwonen en dan tentamen doen. Soms hoort hier ook het voorbereiden van een casus bij. Vanzelfsprekend hangen de werkvormen ook af van de omvang van de groep, die erg verschillend kan zijn. De studenten noemden het vak Intellectuele Eigendom dat bestond uit drie uur college per week zonder werkcolleges. Het panel vindt dat weinig en vraagt zich ook af of vakken die alleen hoorcolleges aanbieden voldoende opleiden tot kennis en inzicht. Het panel is verheugd met de ontwikkelingen op het gebied van nieuwe werkvormen, maar raadt de opleiding aan om hier structureler mee aan de slag te gaan, zodat alle studenten kunnen profiteren van de kennis die op dit vlak binnen TLS is ontwikkeld en zodat alle vakken de meest geschikte onderwijsvormen hanteren om op te leiden tot de gewenste leerdoelen.

De verplichte vakken van de *masteropleiding Fiscaal Recht* worden aangeboden in de vorm van een hoorcollege en een werkcollege per week gedurende een periode van 11 à 12 weken. In de hoorcolleges worden leerstukken nader uiteengezet en actuele ontwikkelingen op het betreffende rechtsgebied besproken. In deze colleges wordt de dialoog met studenten aangegaan, om hen uit te dagen actief te participeren. In de werkcolleges wordt de theorie toegepast op complexe casusposities die mede gebaseerd zijn op actuele ontwikkelingen. De student moet zelf hoofd- en bijzaken van elkaar onderscheiden en tot een gemotiveerd oordeel komen. Verschillende vakken stellen kennisclips ter beschikking om de colleges voor te bereiden.

De fiscale keuzevakken worden gegeven in ca. zes colleges van drie uur waarbij studenten voorafgaand aan het college (groeps)opdrachten moeten maken en inleveren over de stof van die week. Tijdens de colleges wordt gediscussieerd over belangrijke vraagstukken en actuele ontwikkelingen op het betreffende rechtsgebied. Het aantal deelnemers per keuzevak is gelimiteerd op 40. In alle keuzevakken staat interdisciplinariteit centraal. Zo wordt bij het keuzevak Fiscaal Strafrecht veel aandacht besteed aan het strafrecht. Bij het keuzevak Bedrijfsopvolging van familiebedrijven wordt veel aandacht besteed aan soft skills. Bij het keuzevak Transfer Pricing is bedrijfseconomie een belangrijk onderdeel en bij Tax Assurance komt de kennis van accountancy kijken.

Evenals bij de andere masteropleidingen, stelt het panel vast dat er steeds meer aandacht is om gebruik te maken van e-learning en meer variatie in onderwijsvormen aan te brengen ("blended learning"). Voorbeelden die genoemd worden zijn de kennisclips die zijn gemaakt, Quizzes in Canvas, het gebruik van Wooclap en online zelftoetsen. Dit lijkt echter nog in de kinderschoenen te staan. Het panel raadt daarom ook de masteropleiding Fiscaal Recht aan om dit veelbelovende proces voortvarend en structureler voort te zetten.

Binnen de *masteropleiding Ondernemingsrecht* wordt een mix aangeboden van verschillende onderwijsvormen en leermethoden. De meest gangbare vorm zijn interactieve hoorcolleges voor de hele groep (40-50 studenten). Studenten geven aan dat het aantal contacturen ergens tussen de 6 en 10 per week zit. De verplichte vakken Capita Selecta Ondernemingsrecht en Verdiepend Goederen- en Insolventierecht bieden hoorcolleges met een casuïstische aanpak ter verdieping van de kennis. De verplichte vakken Kapitaalmarkt recht en Ondernemingsrechtelijke contractanalyse hanteren interactieve colleges waarbij het laatste vak kiest voor activering van de student tijdens de sessies door verschillende formatieve toetsen (break-outs). Van de keuzevakken hanteren Verzekeringsrecht, Bijzondere Overeenkomsten, Internationaal Privaatrecht, Intellectueel Eigendomsrecht casusgerichte hoorcolleges. Het vak Ondernemingsrechtelijke Geschillenoplossing biedt, naast interactieve colleges voor het vennootschapsrechtelijke deel, rollenspellen om studenten de psychologie van conflict-beheersing te laten ervaren en hiermee zelf ervaring op te doen. Comparative Corporate

Governance kent een interactieve aanpak binnen de colleges onder andere door het gebruik van break-out sessies tijdens de cursus.

De mix aan onderwijsvormen en methoden weerspiegelt de diversiteit van het beoogde beroepsprofiel van de masterstudent: deels gericht op corporate litigation, deels gericht op ondernemingsrechtelijke advisering en alternatieve geschillenbeslechting.

Studenten van alle opleidingen hebben aangegeven moeite te hebben met het feit dat opgenomen hoorcolleges volgens facultair beleid pas twee weken voor het tentamen worden vrijgegeven. Hiervoor is gekozen omdat het opnemen van hoorcolleges een daling van aanwezigheid tot gevolg heeft, terwijl de faculteit ook ziet dat de interactie tijdens colleges tussen docent/student en studenten onderling van belang en stimulerend is. Het kort voor het tentamen vrijgeven van de opname zorgt ervoor dat deze door studenten niet wordt gebruikt als vervanging voor het bijwonen van de colleges, maar als naslagmateriaal. Het panel kan zich vinden in dit beleid, maar heeft ook begrip voor de studenten van de masteropleiding Ondernemingsrecht, die zeggen hier last van te hebben wanneer zij een stage volgen terwijl er ook vakken worden gegeven. Het feit dat het stageadres de student de mogelijkheid moet bieden om naar college te gaan biedt in de praktijk niet altijd soelaas. Het panel is dan ook blij te horen dat uitzonderingen mogelijk zijn en spoort de opleiding aan om hier coulant mee om te gaan.

Instream

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Het aantal studenten in de 'hoofdstroom' van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid is de afgelopen jaren blijven toenemen van 318 eerstejaars studenten in 2018/19 tot 493 eerstejaars studenten in 2022/23. De instroom van de studenten in de specialisatie Ondernemingsrecht is over de laatste jaren gestabiliseerd op circa 50 studenten. In 2021/22 en 2022/23 stroomde een meerderheid van de eerstejaars studenten in met een HBO-P (propedeuse) diploma en had een minderheid een VWO-diploma. TLS ziet het als een maatschappelijke opdracht om de toegang tot de opleiding voor HBO-P studenten niet te bemoeilijken, maar zag - als een van de weinige bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid zonder toegangseisen - een disbalans ontstaan die effecten had op de kwaliteit van het onderwijs. Met name de studenten met een niet-juridische HBO-propedeuse missen zowel de juridische voorkennis van HBO-P-Recht instromers, als een aangeleerde onderzoekende en analytische houding. De opleiding heeft daarom besloten om de toegangseisen vanuit het HBO enigszins aan te scherpen: voor HBO-P-Recht studenten geldt vanaf 2023-2024 dat de HBO-propedeuse binnen één jaar moet zijn behaald en voor de HBO-P studenten die met een andere vooropleiding dan HBO Recht wil instromen geldt vanaf 2024-2025 dat een bewijs van Nederlandse taalvaardigheid op VWO-niveau overlegd moet worden. Het lijkt erop dat dit het gewenste effect heeft, want in 2023-2024 zijn de studenten met een VWO-diploma weer in de meerderheid. Daarnaast is ook de instroom van premasterstudenten toegenomen, maar deze lijkt zich te stabiliseren rond 200 à 250 studenten. Premasterstudenten hebben een hele opleiding HBO-Recht voltooid en willen van daaruit doorstromen naar één van de masteropleidingen in Tilburg. Omdat zij verschillende vakken van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid volgen, heeft dit impact op het onderwijs. Het panel complimenteert de opleiding voor het streven om het onderwijs zo toegankelijk mogelijk te maken en de manier waarop TLS de gevolgen van de HBO-instroom goed in kaart heeft gebracht. Tegelijkertijd heeft het panel ook begrip voor het tegengaan van een te grote onbalans.

Om nieuwe studenten een goede start te laten maken kent TLS het PASS (*Program for Academic Study Success*). Dit programma bestaat uit twee pijlers, waarbij in het eerste studiejaar het zwaartepunt ligt bij *Study Smart* (zie over de tweede pijler *Fit for the Future* meer onder voorbereiding op de arbeidsmarkt). *Study Smart* voorziet in vaste mentorgroepen met (ouderejaars) studentmentoren en docentmentoren die studenten wegwijs maken binnen de

opleiding en de universiteit en die de studievoortgang met studenten bespreken. Ook is een studiethermometer ontwikkeld om studenten zelf vroegtijdig inzicht te geven in hun presteren binnen de opleiding.

Bacheloropleiding Fiscaal Recht

De gemiddelde instroom in de bacheloropleiding Fiscaal Recht bedraagt 80 studenten per jaar. Voor het overige geldt hetgeen gezegd is bij de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid over instroom vanuit het HBO-onderwijs en het programma PASS ook voor de bacheloropleiding Fiscaal Recht.

Masteropleiding Rechtsgeleerdheid

Het aantal ingeschreven studenten van de opleiding is de laatste jaren gestaag gegroeid van 223 in 2018-2019 naar 294 in 2023-2024. Vooral na de herziening van 2020 ziet de opleiding de groei toenemen. Met name bij de begeleiding van de masterthesis stelt dit de opleiding voor uitdagingen. De studenten in de masteropleiding zijn met name afkomstig uit de Bachelor Rechtsgeleerdheid aan Tilburg University (39%), gevolgd door de Premaster Rechtsgeleerdheid aan Tilburg University (36%). Deze twee groepen studenten vormden de afgelopen vijf jaar de grootste instroom van studenten aan de opleiding.

Masteropleiding Fiscaal Recht

De gemiddelde instroom in de masteropleiding Fiscaal Recht bedraagt 60 studenten. De instroom bestaat hoofdzakelijk uit afgestudeerde bachelor studenten Fiscaal Recht van TLS. Studenten met een andere juridische academische bacheloropleiding dan Fiscaal Recht kunnen worden toegelaten tot de opleiding wanneer zij voldoen aan de inhoudelijke eisen, zoals die zijn opgenomen in de OER. In praktijk betekent dit dat zij met het doen van 10 extra fiscale vakken boven op hun juridische bacheloropleiding kunnen worden toegelaten tot de masteropleiding Fiscaal recht. Daarnaast stromen studenten in die een premaster hebben gedaan. Afgestudeerden van de HBO-opleiding Finance, Tax and Advice (vroeger: fiscale economie) en afgestudeerden als Register Belastingadviseur zijn toelaatbaar tot de premaster Fiscaal Recht.

Masteropleiding Ondernemingsrecht

De jaarlijkse instroomcijfers van de masteropleiding Ondernemingsrecht schommelen de afgelopen jaren tussen de 45 en 50 studenten. De opleiding is tevreden met deze omvang, die kleinschalig onderwijs mogelijk maakt, maar geeft aan wel enige zorgen te hebben over de toekomstige instroomcijfers. Het lijkt erop dat minder studenten doorstromen naar de masteropleiding vanuit de specialisatie Ondernemingsrecht van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, waarmee de instroom van de masteropleiding ook afhankelijk is van instroom vanuit de hoofdstroom van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, de premaster Ondernemingsrecht en juridische bacheloropleidingen van andere universiteiten. Voor al deze vooropleidingen gelden additionele toegangseisen.

De studenten die de specialisatie Ondernemingsrecht binnen de Tilburgse bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid hebben voltooid hebben rechtstreeks toegang tot de masteropleiding. Voor alle andere studenten gelden additionele ingangseisen. De Tilburgse bacheloropleiding Fiscaal Recht geeft ook toegang doch er dienen (tijdens de masteropleiding) twee vakken – Economie voor ondernemingsrechtjuristen en Organisatieleer en –strategie voor Ondernemingsrecht – extra gevolgd te worden om beter aan te sluiten bij de arbeidsmarkt. De afgestudeerde bachelorstudent Rechtsgeleerdheid moet daarnaast voor de start van de opleiding het bachelorvak Business Law volgen om te worden toegelaten. Dit vak is wel een verplicht onderdeel van de bachelorspecialisatie Ondernemingsrecht en de bacheloropleiding Fiscaal Recht. Bij andere juridische universitaire bacheloropleidingen wordt individueel het vakkenpakket onderzocht teneinde vast te stellen of er deficiënties zijn die het volgen van de masteropleiding bemoeilijken. Beoordeeld wordt dan of studenten van die andere universiteit de vakken Economie voor ondernemingsrechtjuristen, Organisatieleer en -strategie voor Ondernemingsrecht (beide na de start van de masteropleiding) en Business Law (vóór de

masteropleiding) moeten volgen. Voor studenten vanuit HBO-recht bestaat er een afzonderlijk pre-masterprogramma om in te stromen in de masteropleiding ondernemingsrecht. Die instroom is echter gering.

Het panel heeft met instemming vernomen dat de opleiding stappen zet om de drempels bij de ingang van de opleiding te verlagen, temeer daar vergelijkbare masteropleidingen aan andere universiteiten doorgaans geen additionele eisen stellen en ook het concurrerende Tilburgse profiel Goederen- en Insolventierecht van de masteropleiding Rechtsgeleerdheid gevolgd kan worden zonder nadere ingangsvoorwaarden op het gebied van het ondernemingsrecht en zonder het verdiepende vak Business Law. Tijdens het bezoek lag er al een voorstel ter bespreking in de opleidingscommissie om de twee verplichte extra vakken na instroom te laten vallen voor studenten van buiten Tilburg en alleen nog als vereiste het vak Business Law (voor de start van de masteropleiding) te handhaven. Het panel moedigt de opleiding aan om in deze lijn door te gaan.

Onderzoek en academische oriëntatie

De Nederlandstalige masteropleidingen en profielen zijn nauw verbonden met het onderzoek dat verricht wordt binnen de verschillende departementen van de faculteit. Ook de docenten in de bacheloropleidingen zijn actief bezig met onderzoek dat binnen hun departement en/of het onderzoeksinstituut waaronder zij vallen wordt verricht. Onderwerpen die worden gedoceerd zijn vaak een directe afspiegeling van de onderzoeksinteresses van de docenten, van wie de meesten actief deelnemen aan een van de onderzoeksprogramma's (*signature plans*) van de faculteit (Regulating Socio-Technical Change, Connecting Organizations, Global Law and Governance, en Law and Security). Onderwerpen van de masterscripties verwijzen vaak naar thema's van lopend onderzoek van de docenten. Studenten bevestigden tijdens het bezoek dat docenten in hun onderwijs vaak putten uit hun eigen onderzoeksresultaten. Op de literatuurlijsten van vakken staan vaak wetenschappelijke artikelen van de betreffende docenten.

Bij de bacheloropleidingen zijn medewerkers/onderzoekers van alle afdelingen en onderzoeksinstituten van TLS betrokken. Het onderzoek dat wordt verricht door de staf die het onderwijs verzorgt krijgt binnen het onderwijs met name een plaats in de verdiepende vakken vanaf het tweede jaar en de minorvakken. De onderwerpen van de bachelorscripties sluiten zoveel mogelijk aan bij de onderzoeksexpertise van de begeleidende docent.

Vaardigheden

In de bacheloropleidingen is nadrukkelijk ingezet op het versterken van het vaardighedenonderwijs door de leerjaren heen. De basisgedachte is dat een student in elk van de zes semesters van het curriculum niet alleen juridische kennis opdoet, maar ook juist academische en juridische vaardigheden (en karakter) ontwikkelt. Die ontwikkeling van vaardigheden kan zowel wetenschappelijk van aard zijn als op de rechtspraktijk georiënteerd. Zo schrijven studenten binnen het vak Inleiding Rechtswetenschap (eerste semester van het eerste jaar) hun eerste wetenschappelijke paper waarin zij worden aangezet tot kritische reflectie, terwijl zij in het vak Praktijkvaardigheden procesrecht (tweede semester van het eerste jaar) hun schriftelijke en mondelinge vaardigheden (in groepsverband) ontwikkelen door een vonnis te schrijven, een contract uit te onderhandelen en te spreken tijdens een hoorzitting. In het tweede jaar volgen studenten het vak Talent and Career Development, waarin zij hun persoonlijke ontwikkelplan (POP) opstellen en een pitch van zichzelf opnemen, terwijl zij bij International Law (tweede semester tweede jaar) zogeheten '*critical reading summaries*' van wetenschappelijke artikelen moeten schrijven en in groepsverband een 'briefing memorandum' voor een internationale organisatie in het Engels opstellen. In het derde jaar ontwikkelen studenten hun vaardigheden zowel uiteenlopend, afhankelijk van de minor waarvoor zij hebben gekozen, als uniform, in het bijzonder in de Oefenrechtbank en bij het vak Praktijkvaardigheden Ondernemingsrecht (zowel mondelinge als schriftelijke vaardigheden) en de academisch

georiënteerde Bachelor Thesis (onderzoeks- en schrijfvaardigheden). In elk semester van de bachelor is er een vak met onderscheidend karakter op het gebied van een vaardigheid, zoals een paper schrijven, een briefing schrijven of een casus oplossen. Het panel stelt vast dat de opleidingen grote stappen hebben gezet op het terrein van vaardighedenonderwijs. Niettemin ziet het nog ruimte voor verbetering in het aanleren van schrijfvaardigheden met name in het tweede jaar en onderschrijft dan ook de intentie van de opleidingen om hier nog meer aandacht aan te besteden.

Ook in de masteropleidingen wordt vaardigheidstraining opgenomen in de verschillende vakken, door middel van casusanalyses, discussiesessies, essays, mondelinge presentaties, pleit oefeningen, excursies, (optionele) stages en de eindschrijft. In de *masteropleiding Rechtsgeleerdheid* moet in ieder profiel bij minimaal één vak een wetenschappelijk schriftelijk product worden geschreven, bijvoorbeeld een annotatie. Het panel is verheugd te hebben vastgesteld dat sinds de laatste visitatie casusanalyses een prominent onderdeel vormen van veel van de vakken. Mondelinge vaardigheden worden getraind in de werkcolleges, in sommige gebonden keuzevakken en bij de verdediging van de eindschrijft. Studenten van de *masteropleiding Fiscaal Recht* volgen vaak (niet verplichte) stages of zijn al werkzaam in de praktijk. Omdat zij daar veel vaardigheden 'on the job' leren, wordt er in deze opleiding minder aandacht aan besteed.

Bij de *masteropleiding Ondernemingsrecht* houden studenten in het kader van het vak *Capita Selecta Ondernemingsrecht* een jurisprudentiebespreking in een virtuele setting en schrijven studenten bij *Kapitaalmarktrecht* een annotatie. In beide vakken wordt studenten nadrukkelijk gevraagd te reflecteren op de impact van de uitspraak voor de rechtspraak. Bij het vak *Kapitaalmarktrecht* wordt, door middel van gastcolleges van de AFM, inzicht gegeven in de publiekrechtelijke toezichtspraktijk en de noodzaak van compliance. In de verplichte vakken krijgen studenten interactieve opdrachten waarbij zij onderzoeken, onderhandelen en juridische teksten redigeren, zoals het opstellen van een contract, het schrijven van een annotatie en het houden van een jurisprudentiebespreking. Het verwerven van praktische vaardigheden vormt de kern van de verplichte stage. De verwerving en het aantonen van academische en analytische vaardigheden vindt in belangrijke mate plaats in de masterschrijft. Zicht op de noden van de beroepspraktijk verwerft de student niet alleen door de stage maar ook door gastcolleges bij de verplichte vakken.

Het panel is over het algemeen tevreden met de manier waarop vaardigheden zijn opgenomen in het onderwijs van de masteropleidingen en ondersteunt de voornemens om dit samen met het onderwijsinnovatieteam nog verder uit te bouwen.

Studiebegeleiding en studeerbaarheid

Het panel stelde tijdens het bezoek vast dat over het algemeen alle opleidingen hun studenten voldoende ondersteuning bieden om een productieve en plezierige studietijd te hebben. Studenten benadrukten dat de opleidingen zeer ontvankelijk zijn voor de feedback die ze geven en dat ze adequaat reageren wanneer er obstakels worden gesignaleerd. Docenten en niet-wetenschappelijke staf zijn zeer benaderbaar en laagdrempelig voor studenten die vragen hebben. Hoewel niet alle studenten binnen de geplande tijd klaar zijn, oordeelde het panel dat de opleidingen haalbaar zijn voor degenen die binnen de beoogde tijd willen afronden. Vaak zijn persoonlijke redenen of aanvullende (al dan niet aan de studie gerelateerde) activiteiten van studenten de oorzaak van de vertragingen.

In de afgelopen jaren zijn, mede op initiatief van studenten middelen uit de z.g. Kwaliteitsafspraken besteed aan studentenwelzijn en *community building* en in 2021 werd binnen TiU een *well-being officer* aangesteld. Sindsdien zijn er tal van universiteitsbrede initiatieven ontwikkeld op het gebied van diversiteit en inclusiviteit, intercultureel bewustzijn, *community building* en het welzijn van studenten. Binnen TLS wordt dit beleid omarmd door

middel van, onder andere, een geormerkt budget voor de opleidingsdirecteuren, bedoeld om activiteiten zoals introductie-evenementen, een mentorprogramma en gezamenlijke diploma-uitreikingen te organiseren. Onlangs is ook de TLS Student Living Room geopend in het faculteitsgebouw, specifiek bedoeld voor TLS studenten om samen te komen voor sociale en aan de studie gerelateerde activiteiten.

Bachelorstudenten moeten in het eerste jaar minstens 42 van de 60 ECTS aan vakken hebben gehaald om met een positief bindend studieadvies (BSA) door te mogen studeren. Dat komt neer op succesvolle afronding van minstens zeven van de tien vakken.

Het percentage studenten van de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* met een positief BSA fluctueert de afgelopen jaren constant tussen de 80 en 90%, met uitzondering van 2019/2020 waar vanwege COVID-19 en de gevolgen hiervan iedereen een positief BSA ontving. Van de studenten die de opleiding Rechtsgeleerdheid na het eerste jaar vervolgen, rondt een grote meerderheid de opleiding ook daadwerkelijk af. Van de lichting 2018/19 rondde iets meer dan de helft van de studenten die doorstroomden naar het tweede jaar de opleiding binnen drie jaar af. Sindsdien ligt het aantal studenten dat binnen drie jaar afstudeert weer lager, maar rondt nog steeds ongeveer 70% van de studenten binnen vier jaar de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid succesvol af.

Van de *bacheloropleiding Fiscaal Recht* ontvangt gemiddeld tussen 75% en 85% van de studenten na het eerste jaar een positief BSA. Ongeveer een derde van de studenten die zich inschrijven voor de bachelor FR valt uit. Een groot deel daarvan zijn de studenten die een negatief BSA hebben ontvangen en studenten die na het eerste jaar switchen naar de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid. Van de studenten die doorgaan naar het tweede jaar heeft slechts een kwart tot een derde van de studenten de opleiding in drie jaar afgerond. Circa 80% heeft na vijf jaar de bachelor afgerond. Het is een bekend verschijnsel dat studenten Fiscaal Recht langer over de studie doen dan andere bachelorstudenten, omdat velen van hen in het derde jaar al een baan of stageplek hebben gevonden bij een advieskantoor. Afgestudeerden zijn erg gewild en de arbeidsmarkt trekt hard aan hen. Hiermee doen studenten al tijdens hun studie praktijkervaring op die hen helpt bij het bestuderen van de stof. Het panel heeft vastgesteld dat de studenten noch de opleiding dit als een groot probleem ervaren en dat de vertraging niet samenhangt met een te zware studielast.

Ook bij de *masteropleiding Rechtsgeleerdheid* doen veel studenten langer over hun studie dan ervoor gepland is, onder andere door het volgen van extra vakken en/of een andere masteropleiding. De opleiding heeft met de herziening van 2020 beoogd in te spelen op de wens tot verbreding of verdieping van deze groep studenten (zie ook onder structuur en inhoud van de opleiding). De opleiding biedt inmiddels de mogelijkheid om de studieduur te verlengen met zes maanden door een Extended Mastervariant te volgen en ongeveer een derde van alle ingeschreven studenten kiest voor die mogelijkheid. Dit resulteert vanzelfsprekend in een langere doorlooptijd van de studie. Het aantal studenten dat de opleiding heeft gehaald blijft stabiel en wijkt niet ver af van de jaarlijkse instroom. Het panel is verheugd dat de opleiding een strakker traject heeft ingericht voor het masterthesistraject, waardoor de lange studieduur van studenten lijkt te zijn verkort.

Net als opgemerkt bij de bacheloropleiding Fiscaal Recht is ook bij de *masteropleiding Fiscaal Recht* merkbaar dat studenten lang over hun studie doen, omdat de arbeidsmarkt een groot beroep op hen doet. Na 2,5 jaar is ca. 60% afgestudeerd. De rest doet er nog langer over. Het panel heeft met instemming vernomen dat het aantal studenten dat jaarlijks afstudeert in de laatste jaren geleidelijk is gestegen van 55 per jaar tot 90, wat volgens de opleiding mogelijk het resultaat kan zijn van het ingevoerde vaste scriptietraject.

Ook bij de *masteropleiding Ondernemingsrecht* volgen veel studenten een tweede opleiding en studeren pas af als deze is behaald. De opleiding tracht de langere studieduur te beperken door studenten actief te begeleiden naar twee vaste collectieve afstudeermomenten en in beperkte mate tussentijds afstuderen toe te staan. Per jaar blijkt een vaste kern van circa 45 – 50 studenten hun diploma te behalen. De slagingspercentages bij de vakken na twee kansen zijn relatief hoog, wat in de ogen van het panel erop wijst dat de studie in principe goed te doen is. Ook blijft een aantal studenten ingeschreven staan die (nagenoeg) alle vakken hebben behaald zonder actief de scriptie af te ronden. De opleiding benadert deze studenten op gezette tijden voor voortgangsgesprekken.

Vorbereiding op arbeidsmarkt

Naast de professionele vaardigheden die in de opleidingen worden aangeleerd (zie onder vaardigheden), zijn er in alle programma's activiteiten om de studenten voor te bereiden op hun toekomstige loopbaan of vervolgopleiding. TLS biedt loopbaanbegeleiding voor bachelorstudenten als onderdeel van het PASS-mentorschapsprogramma. Terwijl jaar 1 van PASS zich richt op studievaardigheden en het monitoren van het welzijn van studenten, volgen alle studenten in het tweede jaar het vak Talent and Career Development (0 ECTS), waarbinnen zij een SWOT-analyse van zichzelf maken en een persoonlijk ontwikkelplan opstellen, gevolgd door het opnemen van een pitch van zichzelf (waarop zij feedback ontvangen). In het kader van dit vak worden studenten ook vertrouwd gemaakt met de mogelijkheden die binnen de universiteit bestaan om zich binnen en buiten het curriculum te ontwikkelen (bv. minorkeuze, taalcursussen, kiezen van een masteropleiding, bestuursfuncties en stages) Binnen TLS werken twee *Career Service Officers* om studenten op dit gebied te ondersteunen. Zij hebben inspiratiedocumenten ontworpen om studenten een volledig overzicht te geven van de mogelijkheden om hun beroepsprofiel tijdens hun studie te ontwikkelen, voeren individuele gesprekken, organiseren workshops en beheren het Career portal, waar mogelijkheden om aanvullende praktijkervaring op te doen, zoals vacature, stages of projecten worden gepubliceerd. Ten slotte onderhouden zij goed contact met de studieverenigingen, die ook veel activiteiten organiseren gericht op arbeidsmarkt mogelijkheden. Deze samenwerking heeft bijvoorbeeld geresulteerd in het jaarlijkse Fit for the Future-symposium.

Een van de aanbevelingen van de vorige visitatie voor de *masteropleiding Rechtsgeleerdheid* was om de verbinding tussen de opleiding en de praktijk meer aan te halen. Deze aanbeveling is meegenomen in de curriculumherziening van 2021-2022. Door een van de *Extended Mastervarianten* te kiezen kunnen studenten zich al op de arbeidsmarkt voorbereiden.

Bovendien is er in samenwerking met de *Career Service Officers* per profiel een inspiratiedocument opgesteld en is de opleiding gestart met het aanhalen van contacten met alumni om hen in te zetten bij de voorlichting van studenten over aanstaande beroepen. Het panel prijst de opleiding voor deze ontwikkelingen en moedigt haar aan om de initiatieven richting alumni voortvarend door te zetten.

In het studentenhoofdstuk van het ZER van de opleiding merken studenten desondanks op dat er meer nadruk zou kunnen liggen in de opleiding op het verbinden van de praktijk aan de theorie. Ze zouden meer gastcolleges of excursies op prijs stellen en denken dat over het bestaan van de Career Services – waar zij overigens positief over zijn – beter gecommuniceerd kan worden naar de studenten. Bij het panel is de indruk ontstaan dat dit wellicht erg per profiel verschilt. Het beveelt aan om hier meer gebruik te maken van elkaars *best practices*.

Studenten van de *masteropleiding Fiscaal Recht* hebben grote waardering voor de goede aansluiting op de beroepspraktijk van de opleiding en de vele praktijkvoorbeelden die worden ingebracht in het onderwijs. De opleiding maakt veel gebruik van gastdocenten uit de praktijk en in verhouding tot andere opleidingen zijn veel van de eigen docenten ook werkzaam in de praktijk. Dit biedt studenten veel kansen om te netwerken en een beeld te krijgen bij de verschillende beroepen waar ze uit kunnen kiezen. Keerzijde kan soms wel zijn dat de

afstemming binnen die vakken in hun ogen niet altijd vlekkeloos verloopt. Met name de vakken die meerdere gastdocenten inzetten, zoals Bedrijfsopvolging bij familiebedrijven, zouden in de ogen van het panel de lessen beter kunnen afstemmen om overlap te voorkomen en de samenhang te bevorderen. Veel studenten kiezen ervoor om al tijdens de studie te werken bij de overheid of een belastingadvieskantoor, waar (aankomende) fiscalisten erg gezocht zijn.

De banden met het werkveld worden verder bevorderd door de contacten van de actieve studievereniging (De Smeetskring) met toekomstige werkgevers van de studenten. De Smeetskring organiseert bezoeken aan advieskantoren, het ministerie van Financiën en de rechterlijke macht, en een jaarlijkse Bedrijvenweek waardoor de studenten zich kunnen oriënteren op de arbeidsmarkt. Uit de gesprekken met studenten en alumni heeft het panel kunnen bevestigen dat de link van de opleiding met de arbeidsmarkt sterk is en goed verankerd in het onderwijs.

In de *masteropleiding Ondernemingsrecht* komt de voorbereiding op de arbeidsmarkt het meest prominent naar voren in de verplichte stage (zie hierboven onder *structuur en vormgeving*). Er doen ook gastdocenten mee in het onderwijs, bijvoorbeeld een medewerker van de Autoriteit Financiële Markten die meerdere colleges geeft over handhaving in het vak Kapitaalmarktrecht of een gastdocent met ervaring in de schuldsanering die college geeft in het vak Goederen- en Insolventierecht. Dit wordt door de studenten erg gewaardeerd. Door het contact dat de opleiding onderhoudt met alumni, blijft zij goed op de hoogte van wat de studenten nodig hebben voor zij de arbeidsmarkt betreden. Het panel heeft – met de studenten – grote waardering voor de verplichte stage en de manier waarop studenten in de opleiding worden voorbereid op de arbeidsmarkt.

Docenten

Kwantiteit

Na gesprekken met de docenten en het management van de opleidingen concludeert het panel dat de huidige personeelsbezetting voldoende is om de ambities van de opleidingen te realiseren. Desalniettemin is de werkdruk over het algemeen hoog, zeker in de opleidingen die geconfronteerd zijn met een grote toename in studentenaantallen. Het panel was blij van alle docenten die het gesproken heeft te horen dat TLS veel ondersteuning biedt bij piekbelastingen, bijvoorbeeld door het inhuren van student-assistenten om de docenten te ondersteunen bij praktische zaken. Daarnaast wordt de beschikbaarheid van brede expertise op het gebied van technische (IT) ondersteuning zeer gewaardeerd door de docenten (zie hierboven bij *Werkvormen*).

Kwaliteit

Sinds 2016 zijn alle docenten met UFO-profielen Docent 3, 2, 1 en UD, UHD en hoogleraren met een aanstelling groter dan 0,4 fte verplicht om de Basis Kwalificatie Onderwijs (BKO) te behalen. Docenten 4 zijn niet BKO-plichtig, maar hebben wel de mogelijkheid didactische scholing te volgen. In de afgelopen drie jaar had tussen de 89% en 97% van de BKO-plichtige docenten een BKO. Tilburg University kent een faculteitsoverkoepelend BKO-opleidingsprogramma en een certificeringsprogramma. Het laatste is bedoeld voor ervaren docenten die kunnen aantonen dat ze aan de BKO-eisen voldoen zonder deel te nemen aan opleidingsprogramma's. Van de docenten in de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid heeft 39 van de 57 BKO-plichtige docenten de BKO behaald; bij de bacheloropleiding Fiscaal Recht zijn dat er 35 van 57 BKO-plichtigen³; bij de masteropleiding Rechtsgeleerdheid 24 van de 35, bij de masteropleiding Fiscaal Recht 10 van de 16 en bij Ondernemingsrecht 9 van de 12. Daarbij zijn niet de docenten

³ Dit betreft alle docenten die bij de opleiding zijn betrokken, dus ook de niet-fiscale docenten die vrijwel het hele eerste jaar en delen van het tweede jaar verzorgen.

meegeteld die in het BKO-traject zitten of een dispensatie hebben gekregen. Het panel heeft er begrip voor dat er capaciteitsproblemen zijn geweest bij de uitvoering van het BKO-traject, waardoor enige achterstand is opgelopen, en moedigt de opleidingen aan om de aandacht voor de BKO vast te houden en zeer terughoudend te zijn in het verlenen van dispensaties.

Sinds 2019 is het mogelijk voor ervaren docenten om deel te nemen aan een Senior Kwalificatie Onderwijs (SKO) -programma. Docenten voeren daarin een project uit waarin een onderwijsverbetering wordt ontwikkeld en geïmplementeerd. Inmiddels heeft 12% van de doelgroep binnen TLS een SKO behaald. TLS heeft in 2021/2022 aanvullend beleid geformuleerd om in aanmerking komende docenten aan te moedigen een SKO-project te starten. Momenteel worden binnen TLS bijvoorbeeld projecten uitgevoerd over inclusief onderwijs en over hybride onderwijs. Verder biedt het universitaire Teaching & Learning Centre (TLC) naast de BKO- en SKO-cursussen nog andere professionele ontwikkelingsmogelijkheden aan, die toegankelijk zijn voor alle docenten met onderwijstaken.

Het vorige panel gaf aan dat het BKO-beleid ook zou moeten voorzien in professionalisering van docenten die een kleine aanstelling hebben en daarmee buiten de verplichting vallen om een BKO te behalen, maar het TiU beleid is in dit opzicht sindsdien niet gewijzigd. De reden die daarvoor wordt aangevoerd is dat het voor veel van deze docenten ondoenlijk is om een volledig BKO-traject te volgen binnen de uren die zij tot hun beschikking hebben. Desondanks geeft de faculteit aan dat een derde van deze docenten in de praktijk inmiddels wel een BKO heeft behaald. Het huidige panel kan meegaan in deze keuze en stelt vast dat het Tilburgse beleid ook bij andere faculteiten wordt gevolgd. Het panel ziet dat het aantal docenten dat niet onder de verplichting valt nog steeds vrij hoog is. Aan deze groep docenten wordt de mogelijkheid geboden deel te nemen aan een andere, lichtere, vorm van didactische scholing (namelijk twee Introductory courses Teaching en Supervising). Het panel moedigt aan dit verder te stimuleren. Dit past in de structurele aandacht die TLS besteedt aan docentprofessionalisering en waarvoor het panel de faculteit feliciteert.

Studenten zijn over het algemeen zeer positief over de docenten en het ondersteunend personeel. Ze ervaren de docenten als zeer toegankelijk en deskundig op hun vakgebied. Naast docenten met een staat van dienst in onderzoek zijn ook docenten met uitgebreide praktijkervaring goed vertegenwoordigd, wat studenten mogelijkheden biedt voor extra-curriculaire activiteiten en carrièremogelijkheden. Over het algemeen krijgt het onderwijzend personeel positieve evaluaties, waarbij veel aspecten worden geprezen, bijvoorbeeld de inhoudelijke expertise en de mate waarin docenten een omgeving creëren waarin vragen kunnen worden gesteld. Meer in het algemeen denkt het panel wel dat er nog meer van elkaar geleerd kan worden door vaker ervaringen met elkaar uit te wisselen en op elkaar af te stemmen. Dit geldt tussen opleidingen en in het geval van de grotere opleidingen ook zeker binnen de opleiding zelf. Het panel is in dat kader enthousiast over het systeem van intervisie dat wordt gebruikt bij het FIT en waarbij docenten elkaars colleges bezoeken en elkaar feedback geven op didactische kwaliteiten. Dit laat onverlet dat het panel ervan overtuigd is dat de docenten in de opleidingen kwalitatief hoogstaand onderwijs geven.

Weging en oordeel

Oordeel

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: voldoet.

Bacheloropleiding Fiscaal Recht: voldoet

Masteropleiding Rechtsgeleerdheid: voldoet.

Masteropleiding Fiscaal Recht: voldoet.

Masteropleiding Ondernemingsrecht: voldoet.

Het panel concludeert dat de inhoud van de vijf opleidingen de beoogde leerresultaten voldoende dekt. De bestudeerde cursussen zijn qua inhoud en opzet op het niveau dat verwacht mag worden van een universitaire bachelor-, respectievelijk masteropleiding. De toetsprogramma's van de opleidingen laten een sluitende relatie zien tussen de beoogde leerresultaten van de gehele opleiding en de leerdoelen van de samenstellende onderdelen. De inhoud van de programma's laat bovendien een systematische opbouw van kennis en vaardigheden zien die leidt tot het bereiken van de door de opleiding beoogde leerresultaten. De opdrachten waaraan studenten moeten werken sluiten goed aan bij de curricula en de voorgeschreven literatuur is relevant en actueel. Enerzijds ligt er in de opleidingen een sterke focus op het eigen maken van kennis en inzicht, anderzijds is ook het trainen van meer professionele vaardigheden voldoende aanwezig in de cursussen.

Het panel was onder de indruk van de intensieve ondersteuning van het onderwijsinnovatieteam en de zorgvuldige manier van herontwerp van de vakken van de bacheloropleidingen. Het heeft geconstateerd dat dit nog *work in progress* is en dat met name in het tweede jaar studenten nog meer oefening in schrijfvaardigheden kunnen gebruiken. Het moedigt TLS meer in het algemeen aan om de introductie van meer gemengde vormen van lesgeven en toetsen uit te breiden naar de masteropleidingen. Het panel heeft namelijk na het bestuderen van een selectie van cursussen gezien dat er nog ruimte is om meer variatie in onderwijsmethoden aan te brengen, wat onverlet laat dat het innovatieteam al een sterke impuls heeft gegeven aan blended learning aan de faculteit. Het panel is over het algemeen tevreden met de manier waarop vaardigheden zijn opgenomen in het onderwijs van de masteropleidingen en ondersteunt de voornemens om dit samen met het onderwijsinnovatieteam nog verder uit te bouwen.

Belangrijk voor het panel is het feit dat de masteropleidingen nauw verbonden zijn met het onderzoek van TLS. Hierdoor is de inhoud van veel van het onderwijs afgeleid van een van de onderzoeksprogramma's en zijn onderwerpen die worden gedoceerd vaak een directe afspiegeling van de onderzoeksinteresses van de docenten.

Het panel stelde vast dat er zowel binnen opleidingen als tussen opleidingen onderling veel verschillen zijn in structuur en uitvoering van het afstudeertraject en ziet mogelijkheden om van elkaars *best practices* te leren, praktijken vaker te evalueren en eindresultaten met elkaar te kalibreren.

Het panel was verheugd om tijdens het bezoek te zien dat de opleidingen hun studenten voldoende ondersteuning bieden om een productieve en plezierige studietijd te hebben. Hoewel niet alle studenten binnen de geplande tijd klaar zijn, oordeelde het panel dat de opleidingen haalbaar zijn voor degenen die binnen de beoogde tijd willen afronden. Naast de professionele vaardigheden die in de opleidingen worden aangeleerd, zijn er in alle opleidingen activiteiten om de studenten voor te bereiden op hun toekomstige loopbaan of vervolgopleiding. Studenten kunnen ondersteuning krijgen bij hun oriëntatie op toekomstige functies van de TLS Student Career Services. Opleidingen bieden actief loopbaanoriëntatie door middel van speciale loopbaan-gesprekken, gastcolleges en medewerkers die professionele ervaringen delen in de klas.

De bacheloropleidingen kennen een mentorschapsplan genaamd PASS (Program Academic Study Success) dat studenten in het eerste jaar een goede start moet bieden en in de latere jaren helpt bij de voorbereiding op de arbeidsmarkt.

In de bijeenkomsten kon het panel zien dat de werkdruk van het docentenkorps over het algemeen hoog is, zeker bij de opleidingen die te maken hebben gehad met een grote toename van het aantal studenten. Het panel was blij te horen dat TLS veel ondersteuning biedt bij piekbelasting, bijvoorbeeld door het inhuren van student-assistenten en door het aanbieden van

brede expertise op het gebied van digitale ondersteuningssystemen. Studenten zijn over het algemeen zeer positief over de docenten en het ondersteunend personeel. Ze ervaren de docenten als zeer toegankelijk en roemen hun expertise en ervaring. Naast docenten met onderzoekservaring zijn ook docenten met uitgebreide praktijkervaring goed vertegenwoordigd, wat studenten mogelijkheden biedt voor extra-curriculaire activiteiten en carrièremogelijkheden.

Een groot deel van de BKO-plichtige onderwijsgevende staf is in het bezit van de BKO (Basis Kwalificatie Onderwijs). Het panel ziet dat het aantal docenten dat niet onder de verplichting valt nog steeds vrij hoog is. Aan deze groep docenten wordt de mogelijkheid geboden deel te nemen aan een andere, lichtere, vorm van didactische scholing. Het panel moedigt aan dit verder te stimuleren. Ook vindt het panel dat er zo min mogelijk gebruik moet worden gemaakt van de mogelijkheid om docenten dispensatie te verlenen van de BKO-eis.

Naast de algemene opmerkingen heeft het panel ook een aantal overwegingen die betrekking hebben op de afzonderlijke opleidingen:

Het panel oordeelt positief over de opzet van de *bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht*. De structuur en inhoud van de – gedeeltelijk gezamenlijke – opleidingen zijn volgens het panel duidelijk en passend, dekken de beoogde leerresultaten adequaat af en geven studenten voldoende keuzemogelijkheden en een duidelijk kader. De hoofdstroom van de opleiding Rechtsgeleerdheid, de specialisatie Ondernemingsrecht, en de bacheloropleiding Fiscaal Recht zijn goed op elkaar afgestemd en de vakken zijn van overtuigend wo-niveau passend bij een bachelor-opleiding. Het panel complimenteert de opleidingen voor het feit dat ze de toegankelijkheid van het onderwijs voor studenten met een HBO-propedeuse hoog in het vaandel hebben, en tegelijk een manier vinden om om te gaan met de grote aantallen hiervan die zich inschrijven in Tilburg en de onbalans die dit met zich brengt.

Het panel is zeer te spreken over de wijze waarop de *masteropleiding Rechtsgeleerdheid* de aanbevelingen van de vorige visitatie heeft opgevolgd en het curriculum opnieuw vorm heeft gegeven. De profielen bieden duidelijkheid en de Extended Mastervarianten zijn in de ogen van het panel een goede vondst. Als kleine kanttekening wil het panel wel vermelden dat het de naam van de Extended Mastervariant Onderwijs niet goed de lading vindt dekken. Het panel is verheugd met de ontwikkelingen op het gebied van nieuwe werkvormen, maar raadt de opleiding aan om hier structureler mee aan de gang te gaan. Verder is het panel van oordeel dat op papier de inrichting van het masterscriptietraject goed is georganiseerd, maar ziet het nog wel verschillen tussen de profielen. Het raadt daarom aan om meer van elkaars ervaringen te leren en meer eenheid in de begeleiding aan te brengen. Studenten zouden graag zien dat de opleiding meer de nadruk legt op de verbinding met de praktijk en meer gastcolleges of excursies organiseert. Bij het panel is de indruk ontstaan dat dit per profiel verschilt en het beveelt aan om ook hier meer gebruik te maken van elkaars *best practices*. Ook raadt het aan om het bestaan van de Career Services – waar de studenten overigens erg positief over zijn – beter te communiceren naar de studenten.

De structuur van de *masteropleiding Fiscaal Recht* is volgens het panel duidelijk en passend en zo ingericht dat het de studenten in de gelegenheid stelt om de beoogde leerresultaten te behalen. Evenals bij de andere masteropleidingen stelt het panel vast dat er steeds meer aandacht is voor het gebruik van e-learning en meer variatie in onderwijsvormen, maar constateert het ook dat dit nog in de kinderschoenen staat. Daarom raadt het ook de opleiding Fiscaal Recht aan om dit veelbelovende proces voortvarend en structureler voort te zetten.

Het panel vindt het verstandig dat de opleiding rekening houdt met de aard van de studentenpopulatie, die veelal al werkzaam is in het vakgebied, en daarom over het algemeen zich flexibel opstelt richting studenten. Tegelijkertijd is het positief over de strakkere structuur

die de opleiding heeft aangebracht in het scriptietraject – al vinden sommige studenten het te beperkend – om zo de studenten het afstuderen niet al te lang uit te laten stellen. Wel pleit het panel er voor afspraken te maken over de minimale aanspraak die studenten kunnen maken op begeleidingsuren, om gelijke kansen te bevorderen en meer in het algemeen om vaker bij elkaar en andere opleidingen te kijken hoe het traject is ingericht.

Het panel acht, met de studenten, de verplichte stage van 6 ECTS van grote toegevoegde waarde voor de *masteropleiding Ondernemingsrecht*. Het zorgt ervoor dat de studenten zich goed voorbereid voelen wanneer zij de arbeidsmarkt betreden. Ook heeft het panel bekeken hoe de opleiding opvolging heeft gegeven aan het advies van het vorige visitatiepanel om het multidisciplinaire karakter van de opleiding ook in de verplichte vakken te versterken. Dat de opleiding zich primair als juridische opleiding wil blijven profileren, maar het advies (deels) heeft opgevolgd door rechtseconomische uitgangspunten te betrekken bij *Capita Selecta Ondernemingsrecht* en *Kapitaalmarktrecht* vindt het panel goed verdedigbaar. Het panel heeft met instemming vernomen dat de opleiding stappen zet om de drempels bij de ingang van de opleiding te verlagen.

Op basis van bovenstaande overwegend positieve bevindingen, concludeert het panel dat de opleidingen voor standaard 2 de basiskwaliteit realiseren. Het panel komt dan ook voor elk van de vijf de opleidingen tot het oordeel "voldoet aan de norm " voor Standaard 2.

4.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

De beoordeling van studenten vindt plaats volgens de regels die zijn vastgelegd in de documenten *School Assessment Policy TLS* (update van 2023) en het Universitair Toetsbeleid, Tilburg University (2020). Het panel las in de *School Assessment Policy* dat TLS een lang verleden heeft waarin het grote waarde hecht aan de kwaliteit van de toetsing. Al in 2004 startte de faculteit een project *Assessment Quality Assurance* onder leiding van een eigen toetsdeskundige en pionierde met 'toetssuite' een tool waarin de gehele toetscyclus in detail werd uitgewerkt als diagnostisch hulpmiddel voor docenten. Deze aandacht voor toetsing is duidelijk terug te vinden in de *School Assessment Policy*, een gedegen document, dat gebaseerd is op academische theorieën over beoordelen en dat het Assessment Web (Van Schilt-Mol, 2021; Sluijsmans et al., 2015) als uitgangspunt neemt. Het Assessment Web impliceert dat de zorg voor kwaliteit een gezamenlijke zorg en verantwoordelijkheid is van alle actoren die bij de beoordeling betrokken zijn. De *School Assessment Policy* bevat onder andere een beschrijving van alle verschillende toetscomponenten (de organisatie van de toetsing, het ontwerp van het toetsprogramma, het ontwerp van toetsen en opdrachten, toetsdeskundigheid en het toetsbeleid zelf), evenals een PDCA-cyclus van kwaliteitscontrole, met vereiste activiteit, frequentie van evaluatie en bijstelling, en degenen die daarvoor verantwoordelijk zijn. Het panel prijst TLS voor de kennis en expertise die het door de jaren heen heeft ontwikkeld en is van mening dat dit document een solide basis is voor een adequate beoordeling op het gebied van toetsing van de kwalificaties van studenten.

Systeem van toetsing

Een belangrijk uitgangspunt voor toetsing binnen de opleidingen is het principe van *constructive alignment* dat ervoor zorgt dat leerdoelen, studie- en onderwijsactiviteiten en toetsvormen op elkaar zijn afgestemd. In de cursuscatalogus vinden studenten de beschrijvingen van alle cursussen met informatie over leerdoelen, inhoud, werkvormen en contacturen, studiemateriaal en de gebruikte toetsvormen. Elke opleiding of profiel heeft een toetsprogramma dat inzicht geeft in de wijze waarop de leerdoelen van de cursussen worden gerealiseerd en dat jaarlijks wordt geëvalueerd door de toetsdeskundige van TLS en de opleidingsdirecteur en besproken met de examencommissie. Dit toetsprogramma bevat de blauwdruk voor elke opleiding: de beoogde leerresultaten moeten aantoonbaar worden vervuld via onderwijs en toetsing in de vakken van de opleiding. De Onderwijs- en Examenregeling beschrijft de procedures rondom tentamens en beoordeling.

Het panel onderzocht een selectie van vakken en het toetsprogramma voor elke opleiding of profiel en stelde vast dat de structuur van de programma's en de verscheidenheid aan toetsvormen ervoor zorgen dat de beoogde leerresultaten worden behaald. Alle cursussen hebben specificatietabellen met betrekking tot de toetsing. Op slechts enkele uitzonderingen na, zijn er ten minste twee docenten betrokken bij het ontwikkelen van de examenvragen en antwoordmodellen en bij het markeren en beoordelen (het vier-ogenprincipe). Bovendien wordt alle informatie over toetsing op een toegankelijke manier via de cursuscatalogus beschikbaar gemaakt voor studenten en docenten. Tot slot maakt TLS geleidelijk meer gebruik van digitale toetsing in een gecontroleerde fysieke testomgeving. Het panel is het erover eens dat deze manier van toetsen grote voordelen heeft, zowel in tijd (geen onleesbaar handschrift om te beoordelen en meer digitale functies die de beoordeling ondersteunen) als in termen

van een meer gelijke beoordeling, omdat alle antwoorden een vergelijkbaar formaat en lay-out hebben.

Meer specifiek worden in de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* de meeste vakken afgesloten met een schriftelijk tentamen dat veelal uit open vragen bestaat. Tijdens de werkcolleges wordt met opdrachten gewerkt die voorbereiden op het tentamen en er wordt gebruik gemaakt van oefententamens. Voor de vakken die deel uitmaken van het vaardighedentraject, zoals Praktijkvaardigheden Procesrecht, Oefenrechtbank en Bachelor Thesis bestaat het onderwijs met name uit instructie- en feedbackgesprekken. De inzet van het onderwijsinnovatieteam dat sinds 2022 de opleiding ondersteunt bij de invoering van *blended learning* heeft ook invloed op de toetsvormen, omdat per vak niet alleen wordt gekeken naar de juiste mix van werkvormen en inrichting van het vak, maar ook naar de meest passende toetsmethode. Het panel heeft geconstateerd dat hier grote stappen in zijn gezet, maar dat er zeker nog ruimte is voor meer variatie in toetsvormen, met name na het eerste studiejaar. Ook adviseert het panel om de klacht van studenten in het ZER over slordigheden in de tentamens, zoals fouten in spelling en grammatica en vragen die ontbreken, serieus te nemen, temeer daar ook van de studenten wordt verwacht dat zij verzorgd werk aanleveren.

Ook bij de *bacheloropleiding Fiscaal Recht* wordt in het streven naar *blended learning* ook bij de toetsing van vakken variatie nagestreefd. Die diversiteit betreft niet alleen de vorm van toetsing (die moet aansluiten bij de beoogde leerdoelen van het vak), maar ook het moment van toetsing, zoals een midterm-toets halverwege het semester. Dit laatste geldt met name voor het eerste jaar van de opleiding (gezamenlijk met de opleiding Rechtsgeleerdheid), omdat tussentijdse toetsing juist studenten die net met de opleiding zijn begonnen een beeld kan geven of de opleiding aansluit bij hun verwachtingen. De toetsing in het tweede en derde jaar bestaat nog voornamelijk uit een drie uur durende schriftelijke toets met open vragen, met als uitzondering de oefenrechtbank – waar de student een beroep- of verweerschrift schrijft en een pleidooi houdt – en bachelorthesis. De opleiding geeft in het ZER aan deze manier van toetsing passend te vinden bij het verdiepende karakter van deze leerjaren, maar spreekt tegelijkertijd de wens uit om in het tweede jaar meer te doen aan vaardighedentraining, zodat studenten ook in dat jaar hun schrijfvaardigheid blijven onderhouden en ontwikkelen. Dit zou ook effect hebben op de variatie in toetsvormen. Het panel onderschrijft dit en is verheugd te hebben vernomen dat een van de docenten in het kader van zijn SKO-traject aan het onderzoeken is hoe het vaardighedenonderwijs beter geïntegreerd kan worden in het tweede jaar. Het raadt aan om daarin mee te nemen hoe een grotere variatie in toetsvormen ook in het tweede jaar kan worden ingevoerd.

In de *masteropleiding Rechtsgeleerdheid* is de meest voorkomende toetsvorm het schriftelijk tentamen, dat voornamelijk bestaat uit open vragen in de vorm van casusposities of stellingen en wetenschappelijke uiteenzettingen. Sinds de herziening van de opleiding in 2020 is er meer aandacht voor alternatieve toetsvormen, zodat de opleiding meer aandacht kan besteden aan het verwerven van andere vaardigheden zoals schriftelijke beroepsvaardigheden. Deze vaardigheden worden in de profielvakken getoetst op verschillende manieren die aansluiten bij het desbetreffende profiel. Een voorbeeld hiervan is de oefenrechtbank in het vak Personen- en Familierecht in het profiel Familie- en Jeugdrecht. Het panel juicht toe dat er wordt gestreefd naar voldoende variatie in toetsvormen, maar ziet ook dat die lijn nog verder kan worden doorgetrokken. Studenten geven ook aan dat ze lang niet altijd feedback krijgen op de producten die ze moeten leveren, maar alleen een cijfer. Dat vermindert in hun ogen, en die van het panel, het leereffect dat met de opdracht bereikt kan worden. Ook lijkt het erop dat er op het terrein van toetsvariëteit nogal wat verschillen zijn tussen de profielen en het panel roept op om vaker bij elkaar te rade te gaan.

In de *masteropleiding Fiscaal Recht* vindt de toetsing van de verplichte vakken aan het einde van ieder semester plaats met aansluitend een herkansingsmogelijkheid. Deze toetsing bestaat

uit een drie uur durend schriftelijk tentamen. Het tentamen bestaat uit complexe casussen die door de student moeten worden opgelost en tevens uit vragen over actuele fiscale thema's waarover de student een gefundeerd oordeel moet geven. Alle vakken stellen oefententamens beschikbaar via Canvas. De toetsing van de keuzevakken vindt plaats in de vorm van groepsopdrachten die moeten worden ingeleverd ter voorbereiding op het betreffende college (25% van het eindcijfer), een paper die individueel wordt geschreven (50% van het eindcijfer) en een referaat (25% van het eindcijfer) waarbij de student ten overstaan van de groep zijn bevindingen presenteert en vragen van medestudenten over het onderwerp beantwoordt. De studenten geven aan tevreden te zijn met deze mix van toetsvormen, zeker door de consequent doorgevoerde toetsing in de keuzevakken. Zij geven in het ZER wel aan om ook voor het vak Methodologie van het Belastingrecht te overwegen of een combinatie van een paper en een tentamen niet beter zou zijn. Het panel raadt aan om deze mogelijkheid goed te onderzoeken.

De *masteropleiding Ondernemingsrecht* gebruikt voor de meeste vakken schriftelijke tentamens waarin de academische vaardigheden en de verwerving van specialistische kennis wordt getoetst aan de hand van complexere casuïstiek en theoretische essayvragen. Naast schriftelijke tentamens hanteert de opleiding bij een aantal vakken specifieke handlingsdelen gericht op de ondernemingsrechtelijke praktijk. Bij veel vakken moeten de studenten een kritische reflectie schrijven over een casus. Bij het verplichte vak *Capita Selecta Ondernemingsrecht* houdt elke student een 'virtuele' jurisprudentiebespreking en bij het verplichte vak *Kapitaalmarktrecht* schrijven studenten een annotatie. In beide gevallen moeten studenten ook gericht wetenschappelijk onderzoek doen. In het eerste geval wordt daarnaast de mondelinge uitdrukkingsvaardigheid getoetst en in het tweede geval de schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid als opmaat voor de verdediging en het schriftelijk verslag van de scriptie. Het vak *Bijzondere Overeenkomsten* behelst een groepspresentatie, het vak *Ondernemingsrechtelijke Geschillenoplossing* een rollenspel in het kader van een mediation en het vak *Ondernemingsrechtelijke Contractanalyse* hanteert, naast een schriftelijk tentamen, een groepsopdracht en break-out sessies om studenten contracten te laten beoordelen en daarover te onderhandelen. Een verdere ontwikkeling van ondernemingsrechtelijke praktijkvaardigheden – gericht op wetenschappelijk onderzoek, schriftelijk verslag en mondelinge overdracht van bevindingen en oordeelvorming over de gevonden oplossingen – vindt met name plaats in het kader van de stage waarbij in de beoordeling in het bijzonder gelet wordt op de vaardigheid van de student om zelfstandig onderzoek te doen en hiervan schriftelijk en mondeling verslag af te leggen. De toetsen zijn in de regel summatief. De annotatieverplichting bij *Kapitaalmarktrecht* bevat een formatief element omdat studenten daar de selectie van de annotatie dienen voor te leggen aan de docent en feedback krijgen op een conceptversie. Ook de vakken *Ondernemingsrechtelijke Contractanalyse* en *Comparative Corporate Governance* bevatten gezien de opbouw van de toetsen en de gegeven individuele feedback formatieve elementen. De toetsing van academische onderzoekvaardigheden en de vaardigheid om daarvan gestructureerd en wetenschappelijk verantwoord verslag te doen staat centraal in het schrijven van de scriptie.

Het panel is zeer positief over de manier waarop de opleiding variëteit heeft aangebracht in de toetsvormen, waarop de beoogde leerresultaten op verschillende momenten en verschillende manieren worden geëvalueerd en over de goede balans die is gevonden tussen groeps- en individuele opdrachten.

Toetsing eindniveau

In alle opleidingen worden de eindschrijvingen beoordeeld door twee lezers, de begeleider en de tweede lezer. Wanneer promovendi of andere junior academici betrokken zijn bij de begeleiding, worden ze altijd gekoppeld aan een senior stafid. Een derde beoordelaar wordt ingeschakeld wanneer de begeleider en de tweede lezer het niet eens kunnen worden over het cijfer. Bij voorkeur hebben beide beoordelaars een BKO en heeft ten minste één beoordelaar

een graad hoger dan de graad van de getoetste eindschrijftie (d.w.z. een PhD voor het beoordelen van een masterschrijftie en een masterdiploma voor een bachelorschrijftie).

Het panel trof veel verschillen aan tussen en binnen opleidingen in de manier waarop wordt omgegaan met procedures bij de schrijftiebeoordeling, het proces is voor het panel niet altijd transparant en de onafhankelijke beoordeling door de eerste en tweede beoordelaar, hoewel dit in de praktijk wel gebeurt, is voor het panel niet altijd zichtbaar. Een soortgelijk verschil wordt waargenomen in de schrijftiebegeleiding, meer in het bijzonder wat betreft een balans in het aantal bijeenkomsten tussen student en schrijftiebegeleider. Hier lijkt geen uniforme regel voor te zijn en het panel dringt er bij TLS op aan om het proces van zowel schrijftiebegeleiding als beoordeling tussen en binnen opleidingen te expliciteren, zodat het proces in alle opleidingen transparanter wordt en er gebruik wordt gemaakt van elkaars *best practices*. Met betrekking tot het aantal contactmomenten geven studenten aan, dat niet altijd helder is op welke manier veel contactmomenten een negatief effect kan hebben op hun beoordeling (heeft een student veel begeleiding nodig dan kan dit negatief mee worden gewogen in het eindcijfer). Het panel raadt aan om hierover helder te communiceren met de studenten, zodat zij niet onnodig terughoudend zijn in het contact zoeken met de begeleider.

In verband met de beoordeling zelf en de transparantie omtrent de motivering ervan heeft het panel tijdens een aantal bijeenkomsten klachten gehoord over het digitale ondersteunende systeem waarin de examinatoren van de eindschrijftie de beoordelingsformulieren moeten invullen. Het panel heeft de indruk dat het digitale programma niet bijzonder klantvriendelijk is, wat soms een reden zou kunnen zijn voor een minder transparante vastlegging van de feedback en motivering van de cijfers. Hoewel het panel zich ervan bewust is dat feedback in sommige gevallen op een andere manier kan zijn gegeven dan voor een buitenstaander zichtbaar is, benadrukt het het belang van transparantie in de beoordeling en de motivatie daarvan. Dit kan een aanpassing van het digitale ondersteuningssysteem vereisen, dat op zich zeer nuttig kan zijn om het proces te stroomlijnen en transparanter te maken, maar dat door de manier waarop het nu technisch functioneert eerder contraproductief lijkt.

Het panel onderzocht een selectie van 15 afstudeerschrijfties voor elke opleiding (voor de masteropleiding *Rechtsgeleerdheid 18* om alle profielen voldoende aan bod te laten komen) met de bijbehorende beoordelingsformulieren, rekening houdend met de quotering (laag, gemiddeld, hoog) en profielen (indien van toepassing).

De panelleden die schrijfties bekeken van de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* kunnen zich over het algemeen vinden in de cijfers die door de examinatoren zijn gegeven. Voor de beoordeling van de bachelorschrijftie als eindwerk is een protocol opgesteld, dat zowel de rol van de eerste beoordelaar als die van de tweede beoordelaar omschrijft. Tot en met het jaar 2020-2021 werden de eindwerken nog door één docent beoordeeld, in het jaar 2021-2022 werd er een tweede beoordelaar bij gehaald in twijfelgevallen en sinds 2022-2023 is er altijd een marginale beoordeling door een tweede lezer.

Kritischer is het panel over het beoordelingsformulier zelf en de wijze waarop dit wordt ingevuld. Het formulier kent acht onderdelen. Voor elk van die onderdelen moet de beoordelaar een cijfer aanvinken. Het formulier kent beschrijvingen voor de cijfers 0 en 10. In de meeste beoordelingsformulieren is voor elk onderdeel een cijfer aangevinkt, maar is er geen toelichting of onderbouwing gegeven bij het gegeven cijfer. Het panel vindt dit voor de navolgbaarheid en voor het leerproces van de student een gemis en beveelt aan om te evalueren of het leereffect voor de studenten op deze manier wel voldoende is ingebouwd in het proces van toetsing van de eindschrijftie.

In de gelezen schrijfties van de *bacheloropleiding Fiscaal Recht* is een duidelijke lijn in de kwaliteit van de schrijfties zichtbaar, die wordt weerspiegeld in de gegeven beoordelingen. Zo kennen de schrijfties met een lager cijfer duidelijk minder diepgang dan de schrijfties die met

een hoger cijfer zijn gewaardeerd. De gegeven cijfers zijn in dat opzicht goed navolgbaar. Ook hier – net als bij de bacheloropleiding *Rechtsgeleerdheid* – viel het het panel op dat op de beoordelingsformulieren helemaal geen persoonlijke feedback wordt opgenomen. Het formulier beperkt zich tot een rubric waarin de examinerator enkel aankruist welk cijfer hij op ieder criterium toekent aan de scriptie. Zelfs in het beoordelingsformulier van een scriptie die in eerste instantie als onvoldoende werd beoordeeld vond het panel geen feedback. Het panel beveelt ook hier aan om te evalueren of het leereffect voor de studenten op deze manier wel voldoende is ingebouwd in het proces van toetsing van de eindsctie.

Het panel kan zich, met hier en daar een niet-significante afwijking, ook vinden in de gegeven cijfers van de scripties van de *masteropleiding Rechtsgeleerdheid*. Zo is een laag beoordeelde scriptie inderdaad aan de oppervlakkige kant en zijn andere scripties die met een hoog cijfer werden gewaardeerd van goed tot zeer goede kwaliteit. De studenten zijn allen terecht afgestudeerd, want zij tonen aan de beoogde leerresultaten in voldoende mate te hebben gerealiseerd. Over de onderbouwing van de cijfers in de beoordelingsformulieren is het panel kritischer, hoewel er daarin ook verschillen zijn geconstateerd tussen de zes profielen. Bij de scripties die het panel bijvoorbeeld bekeek van de specialisatie *Publiekrecht* beperkt het beoordelingsformulier van ten minste één en soms van beide beoordelaars zich tot het invullen van de gegeven cijfers, terwijl de onderbouwing van de oordelen bij *Strafrecht* en *Jeugd- en familierecht* weliswaar soms summier, maar wel goed navolgbaar zijn. Bij *Arbeidsrecht* merkt het panel op dat één van de scripties erg veel pagina's omvatte en adviseert om te overwegen een limiet op het aantal pagina's in te stellen. Bij een andere scriptie kreeg de student op vrijwel alle onderdelen exact hetzelfde cijfer, wat ook het geval was bij een scriptie van *contracten- en aansprakelijkheidsrecht*.

Het panel stelt vast dat de vijftien studenten van de *masteropleiding Fiscaal Recht* waarvan het de scripties bekeek, terecht zijn geslaagd. De panelleden kunnen zich over het algemeen ook vinden in de cijfers die door de examinatoren zijn gegeven. Soms zit daar een verschil in van 0,5 of 1,0 punt, maar nooit zakt het door de ondergrens van een 5,5. De panelleden menen dat de scripties die hoger worden beoordeeld echt iets toevoegen, terwijl de scripties die lager zijn beoordeeld dat in minder mate doen. Ook bij deze opleiding zat één scriptie die in de ogen van het panel uitzonderlijk lang is (88 pagina's) en de vraag oproept of de studenten niet ook moet worden aangeleerd om met minder tekst de boodschap toch helder over te brengen.

Het panel kan zich zeer goed vinden in de beoordelingen die door de examinatoren van de *masteropleiding Ondernemingsrecht* zijn gegeven. De feedback op de beoordelingsformulieren is helder en weerspiegelt in hoge mate het cijfer dat de student krijgt. In één geval, waarin de scriptie de feedback kreeg een significante bijdrage aan het werkveld te leveren, is het panel van mening dat de beoordeling iets hoger had mogen zijn. Het panel merkt verder nog op dat het in enkele scripties precies dezelfde cijferoordelen op alle onderdelen bij beide beoordelaars aantrof. Het panel vermoedt dat deze beoordelaars in overleg de beoordeling hebben uitgevoerd en verwijst naar de algemene opmerking die hierover is gemaakt aan het begin van dit hoofdstuk over toetsing eindniveau.

Examencommissie

TLS heeft één examencommissie die - in lijn met de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW) - zorg draagt voor de kwaliteitsborging van tentamens en examens. De examencommissie bestaat uit tien leden, waaronder twee externe leden. Zij heeft een Dagelijks Bestuur en een Plenaire Commissie. De voorzitter, vicevoorzitter en een docent vormen het Dagelijks Bestuur en komen wekelijks bijeen om actuele zaken met betrekking tot beoordelingen, toelatingen en examens te bespreken. De Plenaire Commissie bestaat uit één docent-lid van elk departement plus twee extra externe leden (beiden werkzaam als rechter). Het gehele bestuur (Plenaire Commissie en Dagelijks Bestuur) komt minstens twee keer per jaar bijeen, of zo vaak als het Dagelijks Bestuur nodig acht, om

verschillende onderwerpen grondig te bespreken. Daarnaast worden de leden ook schriftelijk geïnformeerd en geraadpleegd. De TLS Examencommissie heeft ook een Toetscommissie met een Toetspanel en een Scriptiepanel ingesteld, wordt ondersteund door twee ambtelijk secretarissen en op ad-hoc basis geadviseerd door toetsdeskundigen, onderwijscoördinatoren en studieadviseurs. Vanaf september 2023 is de personele bezetting en capaciteit van de Examencommissie uitgebreid met een zogenoemde Fraudekamer met speciale aandacht voor fraude bij examens, in het bijzonder om te anticiperen op het gebruik van *Large Language Models* bij afstandsexamens.

De Toetscommissie screent jaarlijks de beoordelingen van 10 tot 12 cursussen binnen de opleidingen aan de hand van de checklists "Toetsen en testonderdelen". De steekproef van vakken die gekozen worden is gespreid over verschillende opleidingen, Engels en Nederlands en daarnaast willekeurig en/of op basis van signalen (bijv. evaluatieresultaten, klachten, slagingspercentages). Soms neemt de commissie een specifieke focus per ronde, zoals twee jaar geleden de beoordeling van vaardigheden. Een toetsdeskundige is beschikbaar voor het Toetspanel om vragen op te helderen en te ondersteunen. Resultaten van de screening worden gerapporteerd aan de Examencommissie met, indien van toepassing, advies voor algemene kwaliteitsverbetering. Opleidingscoördinatoren en opleidingsdirecteuren van de gescreende beoordelingen krijgen feedback en, indien gewenst, ondersteuning van de toetsdeskundige. Bij de volgende ronde gaat de Toetscommissie na of eventuele kwaliteitsproblemen zijn aangepakt of opgelost.

Op opleidingsniveau bespreekt de Examencommissie jaarlijks de toetsprogramma's van elke opleiding, profiel of track met de opleidingsdirecteuren. Het panel is zeer onder de indruk van de gedegen en consistente kwaliteitscyclus die door de Examencommissie wordt uitgevoerd en begeleid en moedigt aan om op deze manier door te gaan. Het panel was ook verheugd te horen dat TLS extra heeft geïnvesteerd in de ondersteuning en bemensing van de Examencommissie. Dit kwam duidelijk tot uiting in de tevredenheid van de Examencommissie over de ondersteuning die zij krijgt van het management, de ambtelijk secretarissen, de administratie en de toetsdeskundigen.

Weging en oordeel

Oordeel

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: voldoet.

Bacheloropleiding Fiscaal Recht: voldoet

Masteropleiding Rechtsgeleerdheid: voldoet.

Masteropleiding Fiscaal Recht: voldoet.

Masteropleiding Ondernemingsrecht: voldoet.

Systeem van toetsing

Het panel prijst TLS voor de kennis en expertise die zij door de jaren heen heeft ontwikkeld en is van mening dat de *School Assessment Policy* een solide basis is voor een adequate beoordeling op het gebied van toetsing van de kwalificaties van studenten.

Het panel komt dan ook voor standaard 3 tot een positief oordeel voor de vijf opleidingen. Daarbij overweegt het dat de kwaliteit van de toetsing in de opleidingen ruim voldoende is en passend voor het wo-master-, resp. bachelorniveau van de opleidingen. Leerdoelen, onderwijsactiviteiten en toetsvormen zijn op elkaar afgestemd en transparant beschreven en raadpleegbaar. Iedere opleiding heeft een toetsprogramma dat inzichtelijk maakt op welke wijze de leerresultaten, via de leerdoelen van de cursussen, gerealiseerd worden. De opbouw en

de variatie aan toetsvormen van de opleidingen zorgen ervoor dat de leerresultaten worden gerealiseerd. De toetsing is over het algemeen valide, betrouwbaar en transparant en de toetsing dekt in voldoende mate de leerdoelen van de cursussen en de beoogde leerresultaten van de opleiding af. TLS maakt geleidelijk aan meer gebruik van digitale toetsing in een gecontroleerde fysieke testomgeving. Het panel ziet grote voordelen in deze manier van toetsen, zowel in tijd als in termen van een meer gelijke beoordeling.

In het kader van de invoering van *blended learning* is de faculteit ook aan de slag gegaan met het aanbrengen van meer variatie in de toetsvormen, iets waar het panel de opleidingen voor prijst. Tegelijkertijd ziet het dat dit over de hele linie nog *work in progress* is en dat er nog ruimte is voor meer variatie in toetsvormen. Bij de bacheloropleidingen denkt het panel dan vooral aan vakken na het eerste jaar; bij de masteropleidingen lijkt er nog geen sprake te zijn van een gezamenlijke aanpak. Het adviseert om de ingezette initiatieven hiertoe voort te zetten en te ondersteunen.

Het panel is verheugd te hebben vernomen, dat een van de docenten van de *bacheloropleiding Fiscaal recht* in het kader van zijn SKO-traject aan het onderzoeken is hoe het vaardighedenonderwijs beter geïntegreerd kan worden in het tweede jaar en raadt aan om daarin mee te nemen hoe een grotere variatie in toetsvormen ook in het tweede jaar kan worden ingevoerd.

Het panel is zeer positief over de manier waarop de masteropleiding *Ondernemingsrecht* variëteit heeft aangebracht in de toetsvormen, hoe de beoogde leerresultaten op verschillende momenten en verschillende manieren worden getest en over de goede balans die is gevonden tussen groepsopdrachten en individuele opdrachten.

Toetsing eindniveau

In alle opleidingen worden de eindschrijvingen beoordeeld door twee lezers, de begeleider en de tweede lezer en wordt er gebruik van duidelijke criteria, opgenomen in een uniform beoordelingsformulier. Wanneer promovendi of andere junior academici betrokken zijn bij de begeleiding, worden ze altijd gekoppeld aan een senior stafid. Een derde beoordelaar wordt ingeschakeld wanneer de begeleider en de tweede lezer het niet eens kunnen worden over het cijfer.

Hoewel het proces van beoordeling in de basis op orde is, trof het panel veel verschillen aan tussen en binnen opleidingen in de manier waarop wordt omgegaan met procedures bij de scriptiebeoordeling. Het proces is niet altijd transparant voor het panel en de onafhankelijke beoordeling van eerste en tweede beoordelaar, hoewel dit in de praktijk wel gebeurt, is niet altijd zichtbaar. Een soortgelijk verschil wordt waargenomen in de scriptiebegeleiding, meer in het bijzonder wat betreft een balans in het aantal bijeenkomsten tussen student en scriptiebegeleider. Het panel ziet ook veel verschillen in de manier waarop en de mate waarin de oordelen worden onderbouwd en van feedback worden voorzien. In de bacheloropleidingen valt op dat er op het formulier alleen standaard onderbouwingen worden gegeven en in de masteropleidingen zijn de verschillen in de kwaliteit en omvang van feedback groot. Hoewel het panel zich ervan bewust is dat feedback in sommige gevallen op een andere manier kan zijn gegeven dan voor een buitenstaander zichtbaar is, benadrukt het het belang van transparantie in de beoordeling en de motivatie daarvan. Het panel dringt erop aan om het proces van zowel scriptiebegeleiding als beoordeling tussen en binnen opleidingen te expliciteren, zodat het proces in alle opleidingen transparanter wordt en er gebruik wordt gemaakt van elkaars *best practices*. Het panel adviseert ook om breder in te zetten op kalibreersessies – zowel binnen opleidingen als ertussen – om de kwaliteit en diepgang van de beoordelingen verder te verhogen.

Het digitale ondersteuningssysteem voor de beoordeling van scripties – hoe nuttig het ook kan zijn om het proces te stroomlijnen en transparanter te maken – lijkt helaas op het moment door technische belemmeringen eerder contraproductief te functioneren. Het panel geeft ter overweging mee om – binnen de mogelijkheden die er zijn – aanpassingen in het systeem aan te brengen.

Een aantal scripties vond het panel uitzonderlijk lang, wat de vraag oproept of de studenten niet moet worden aangeleerd om met minder tekst de boodschap toch helder over te brengen en of zinvol zou kunnen zijn een limiet op het aantal pagina's in te stellen.

Examencommissie en Toetscommissie

Het panel is zeer onder de indruk van de gedegen en consistente kwaliteitscyclus die door de Examencommissie en de Toetscommissie wordt uitgevoerd en begeleid en moedigt aan om op deze manier door te gaan. Het panel was ook verheugd te horen dat TLS extra heeft geïnvesteerd in de ondersteuning en bemensing van de twee commissies.

Op basis van bovenstaande overwegend positieve bevindingen, concludeert het panel dat de opleidingen voor standaard 3 de basiskwaliteit realiseren. Het panel komt dan ook voor elk van de vijf opleidingen tot het oordeel 'voldoet aan de norm' voor standaard 3 'Toetsing'.

4.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Kwaliteit eindwerken

De door het panel bestudeerde eindwerken overtuigden het panel ervan dat de studenten in elk van de opleidingen het gewenste academische bachelor- of masterniveau halen. De door het panel bestudeerde eindwerken worden hieronder voor elke opleiding apart besproken.

De panelleden die scripties bekeken van de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* troffen een aantal scripties met interessante thematieken. De structuur van de scripties is in de meeste gevallen helder, met een centrale vraagstelling en deelvragen. In een aantal scripties verdient de bronvermelding aandacht. In de selectie zaten ook enkele herkansingen, waarvan het panel vaststelde dat zij zich inderdaad voldoende hadden verbeterd om met een voldoende hun studie af te sluiten. Beoordelaars zouden wat het panel betreft wat meer kunnen letten op taalfouten van studenten.

De scripties van de *bacheloropleiding Fiscaal Recht* kennen over het algemeen een heldere opbouw en een prettige schrijfstijl. Ze hebben over het algemeen een scherp afgebakende vraagstelling, waardoor vooral bepaalde concrete bronnen meer in rekening worden genomen. Er is een duidelijke lijn in de kwaliteit van de scripties zichtbaar, die wordt weerspiegeld in de gegeven beoordelingen.

Ook de afgestudeerden van de *masteropleiding Rechtsgeleerdheid* hebben allen aangetoond de beoogde leerresultaten te hebben gehaald. De scripties bevatten passende onderwerpen, in sommige gevallen interessant eigen onderzoek en hebben – op enkele uitzonderingen na – over het algemeen een goede inleiding, uiteenzetting van het onderzoek en een helder geformuleerde hoofdvraag met een doeltreffende analyse. In enkele gevallen sluiten de deelvragen niet helemaal aan op de hoofdvraag en verdient de bronverwijzing meer aandacht, maar die werken zijn dan ook lager beoordeeld. Ook hier kan het taalgebruik van studenten in de ogen van het panel hier en daar meer aandacht krijgen.

De scripties van de *masteropleiding Fiscaal Recht* kenmerken zich door een heldere probleemstelling en opbouw en zijn veelal goed leesbaar. In de selectie van 15 scripties zaten er een aantal met boeiende en actuele thematieken. Het panel waardeert het tevens dat in een aantal scripties (praktijk)voorbeelden worden gebruikt om het verhaal duidelijker en nog interessanter te maken.

Het panel is zeer te spreken over de scripties die het bekeek van de *masteropleiding Ondernemingsrecht*. De scripties gaan over interessante onderwerpen, bevatten relevante probleemstellingen en een aantal komen tot innovatieve conclusies. De studenten tonen met hun scripties aan in staat te zijn om een doeltreffend academisch onderzoek uit te voeren. Het valt het panel ook op dat studenten lastige thema's niet mijden. Het panel las ook enkele scripties waarin de verbinding met het ondernemingsrecht beperkt lijkt. De onderwerpen van deze scripties lijken gekoppeld aan keuzevakken die de studenten hebben gevolgd. Het raadt de opleiding aan goed te blijven bewaken dat de keuze van het scriptieonderwerp niet te ver afdrijft van het ondernemingsrecht.

Functioneren alumni

Uit de gesprekken die het panel met alumni van de opleidingen voerde, werd duidelijk dat de alumni over het algemeen bijzonder enthousiast zijn over de gevolgde opleiding en de mate waarin die hen heeft voorbereid op de arbeidsmarkt. Nagenoeg alle bachelorstudenten stromen door naar een masteropleiding. In het geval van de hoofdstroom van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid volgt een deel van de studenten een masteropleiding aan Tilburg University, maar in toenemende mate ook elders. Premasterstudenten die hebben deelgenomen aan vakken binnen de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, vervolgen hun academische loopbaan vrijwel standaard binnen Tilburg University, wat voor de hand ligt omdat de premaster daar het beste bij aansluit. Nagenoeg alle alumni van de specialisatie Ondernemingsrecht stromen door naar de masteropleiding Ondernemingsrecht en van de bacheloropleiding Fiscaal Recht naar de (Tilburgse) masteropleiding Fiscaal Recht. Alleen met een masteropleiding Fiscaal Recht hebben zij toegang tot het lidmaatschap van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs, wat door veel belastingadvieskantoren wordt geëist om te kunnen doorstromen naar hogere functies.

Alumni van de *masteropleiding Rechtsgeleerdheid* zijn vertegenwoordigd in alle werkvelden waar de opleiding zich op richt: advocatuur, staande/zittende magistratuur, rechtsbijstandsverzekeraars, het bedrijfsleven (private sector), centrale of lagere overheden (publieke sector), de non-profitsector. Door het aanbieden van de verschillende varianten van de Extended Master kan de student zich extra voorbereiden op de arbeidsmarkt en stage lopen. Exacte gegevens lijken niet te worden gemonitord, noch lijkt er een gericht beleid te zijn voor het aan zich binden van afgestudeerden. Het panel ziet in dat dit voor een grote opleiding als deze wellicht moeilijker is dan voor kleinere opleidingen, maar raadt desalniettemin aan om te bezien of een gericht beleid hierop zinvol en haalbaar is.

Nagenoeg alle studenten van de *masteropleiding Fiscaal Recht* hebben al een baan of uitzicht op een baan op het moment dat zij afstuderen, niet in de laatste plaats door de onverminderd grote vraag naar academisch geschoolde fiscalisten. Deze banen vloeien vaak voort uit een werkstudentschap of stage die de studenten vaak in hun derde jaar van de bachelor beginnen. De banden met het werkveld zijn nauw en het werkveld weet de studenten uit Tilburg goed te vinden. Zij komen terecht in verschillende functies, veelal bij de overheid, de rechterlijke macht of belastingadvieskantoren. De alumni roemen de praktijkkennis van de (gast)docenten en waren erg positief over de persoonlijke contacten met hen. Door de kleinschaligheid van de opleiding hebben studenten bovendien een sterk netwerk op kunnen bouwen tijdens hun studie.

De *masteropleiding Ondernemingsrecht* houdt nauwgezet bij waar haar alumni hun eerste baan (of soms daaropvolgende) vinden. Zo weet zij dat 38% emplooi vindt in de ondernemingsrechtelijke advocatuur, 22% in de juridische advieswereld, 12% als bedrijfsjurist, 7% bij financiële instellingen en 3% bij de overheid, waaronder de AFM. Opgeteld zijn derhalve 82% van de afgestudeerden actief in functies die passen binnen het profiel van de masteropleiding. Een gering aantal (3%) is werkzoekend. Ook deze studenten geven aan door de kleinschaligheid van de opleiding een sterk netwerk te hebben kunnen opbouwen tijdens hun studie.

Weging en oordeel

Oordeel

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: voldoet.

Bacheloropleiding Fiscaal Recht: voldoet

Masteropleiding Rechtsgeleerdheid: voldoet.

Masteropleiding Fiscaal Recht: voldoet.

Masteropleiding Ondernemingsrecht: voldoet.

Kwaliteit eindwerken

Alle door het panel bestudeerde eindwerken getuigen van een behaald wo-niveau. Het panel is in het bijzonder te spreken over de scripties van de masteropleiding *Ondernemingsrecht*. Het raadt deze opleiding wel aan goed te blijven bewaken dat de keuze van het scriptieonderwerp niet te ver afdrijft van het ondernemingsrecht. Bij de scripties van de opleidingen *Rechtsgeleerdheid* viel het op dat de beoordelaars wat het panel betreft meer zouden kunnen letten op taalfouten van studenten.

Functioneren alumni

De alumni met wie het panel heeft gesproken waren unaniem zeer enthousiast over de gevolgde opleiding. Bij de kleinere opleidingen hebben zij – door de hechte communities – bovendien een sterk netwerk opgebouwd. Nagenoeg alle bachelorstudenten stromen door naar een masteropleiding. Afgestudeerden van de masteropleidingen vinden over het algemeen binnen redelijke tijd een functie waarvoor ze zijn opgeleid.

Het panel prijst de opleidingen voor het goede niveau van hun afgestudeerden en raadt aan om meer werk te maken van een geregisseerd alumni-beleid. Het panel ziet in dat dit voor een grote opleiding wellicht moeilijker is dan voor kleinere opleidingen, maar raadt desalniettemin aan om te bezien of een gericht beleid hierop zinvol en haalbaar is.

Op basis van overwegend positieve bevindingen, concludeert het panel dat de opleidingen voor standaard 4 de basiskwaliteit realiseren. Het panel komt dan ook voor elk van de vijf opleidingen tot het oordeel 'voldoet aan de norm' voor standaard 4 'Gerealiseerde leerresultaten'.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Op grond van het feit dat het panel voor de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* en de daartoe behorende specialisatie Ondernemingsrecht de standaarden 1, 2, 3 en 4 beoordeelt met 'voldoet', komt het panel op basis van de beslisregels voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling van de NVAO voor de wo-bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid van Tilburg University als geheel tot het eindoordeel **'positief'**.

Op grond van het feit dat het panel voor de *bacheloropleiding Fiscaal Recht* de standaarden 1, 2, 3 en 4 beoordeelt met 'voldoet', komt het panel op basis van de beslisregels voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling van de NVAO voor de wo-bacheloropleiding Fiscaal Recht van Tilburg University als geheel tot het eindoordeel **'positief'**.

Op grond van het feit dat het panel voor de *masteropleiding Rechtsgeleerdheid* en de daartoe behorende zes profielen de standaarden 1, 2, 3 en 4 beoordeelt met 'voldoet' komt het panel op basis van de beslisregels voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling van de NVAO voor de wo-masteropleiding Rechtsgeleerdheid van Tilburg University als geheel tot het eindoordeel **'positief'**.

Op grond van het feit dat het panel voor de *masteropleiding Fiscaal Recht* de standaarden 1, 2, 3 en 4 beoordeelt met 'voldoet' komt het panel op basis van de beslisregels voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling van de NVAO voor de wo-masteropleiding Fiscaal Recht van Tilburg University als geheel tot het eindoordeel **'positief'**.

Op grond van het feit dat het panel voor de *masteropleiding Ondernemingsrecht* de standaarden 1, 2, 3 en 4 beoordeelt met 'voldoet' komt het panel op basis van de beslisregels voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling van de NVAO voor de wo-masteropleiding Ondernemingsrecht van Tilburg University als geheel tot het eindoordeel **'positief'**.

Het visitatiepanel adviseert de NVAO derhalve tot het behoud van de accreditatie van de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht en de masteropleidingen Rechtsgeleerdheid, Fiscaal Recht en Ondernemingsrecht.

6. AANBEVELINGEN

Werk- en toetsvormen

Het panel raadt de opleidingen aan om het succesvolle proces van invoering van blended learning en inzet van digitale werk- en toetsvormen voortvarend en in alle studiejaar en opleidingen voort te zetten. Het panel juicht toe dat er bij alle opleidingen wordt gestreefd naar voldoende variatie in de werk- en toetsvormen, maar ziet ook dat die lijn nog verder kan worden doorgetrokken.

Vorbereiding op de arbeidsmarkt

Het panel meent dat het bestaan van de TLS Career Services beter kan worden gecommuniceerd naar de studenten.

Afstemming en best practices

De afstudeerprofielen van de masteropleiding Rechtsgeleerdheid krijgen het advies om meer gebruik te maken van elkaars best practices waar het gaat om de verbinding tussen de praktijk en de theorie.

De masteropleiding Fiscaal Recht wordt geadviseerd om bij inzet van gastdocenten goed op de onderlinge afstemming te letten.

Meer in het algemeen denkt het panel dat er bij alle opleidingen nog meer van elkaar geleerd kan worden door vaker ervaringen met elkaar uit te wisselen en op elkaar af te stemmen. Dit geldt tussen opleidingen en in het geval van de grotere opleidingen ook binnen de opleidingen zelf.

Eindwerken

Het panel dringt erop aan om het proces van zowel scriptiebegeleiding als -beoordeling tussen en binnen opleidingen te expliciteren, zodat het proces in alle opleidingen transparanter wordt en er gebruik wordt gemaakt van elkaars *best practices*. Meer concreet raadt het panel aan om het niveau van feedback dat studenten ontvangen op hun scripties en andere werkstukken over de hele linie beter te bewaken. Voor de bacheloropleidingen is het raadzaam om te onderzoeken of meer inhoudelijke feedback kan worden toegevoegd aan het beoordelingsformulier dat wordt gebruikt. Het panel adviseert ook om breder in te zetten op kalibreersessies – zowel binnen opleidingen als ertussen – om de kwaliteit en diepgang van de beoordelingen verder te verhogen. Het panel beveelt de masteropleiding Fiscaal Recht aan om afspraken te maken over de minimale aanspraak die een student kan maken op begeleidingsuren bij het schrijven van de eindschiptie.

Alumni

Het panel raadt de masteropleiding Rechtsgeleerdheid aan om te bezien of een gerichter alumnibeleid zinvol en haalbaar is.

BIJLAGE I
Scoretabel

Scoretabel paneloordelen Tilburg University wo-bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht wo-masteropleidingen Rechtsgeleerdheid, Fiscaal Recht en Ondernemingsrecht Voltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	
Ba Rechtsgeleerdheid	Voldoet
Ba Fiscaal Recht	Voldoet
Ma Rechtsgeleerdheid	Voldoet
Ma Fiscaal Recht	Voldoet
Ma Ondernemingsrecht	Voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	
Ba Rechtsgeleerdheid	Voldoet
Ba Fiscaal Recht	Voldoet
Ma Rechtsgeleerdheid	Voldoet
Ma Fiscaal Recht	Voldoet
Ma Ondernemingsrecht	Voldoet
Standaard 3. Toetsing	
Ba Rechtsgeleerdheid	Voldoet
Ba Fiscaal Recht	Voldoet
Ma Rechtsgeleerdheid	Voldoet
Ma Fiscaal Recht	Voldoet
Ma Ondernemingsrecht	Voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	
Ba Rechtsgeleerdheid	Voldoet
Ba Fiscaal Recht	Voldoet
Ma Rechtsgeleerdheid	Voldoet
Ma Fiscaal Recht	Voldoet
Ma Ondernemingsrecht	Voldoet
Algemeen eindoordeel	
Ba Rechtsgeleerdheid	Positief
Ba Fiscaal Recht	Positief
Ma Rechtsgeleerdheid	Positief
Ma Fiscaal Recht	Positief
Ma Ondernemingsrecht	Positief

BIJLAGE II**Programma, werkwijze en beslisregels**

Visitatieprogramma Beperkte Opleidingsbeoordeling t.b.v. wo-bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht en wo-masteropleidingen Rechtsgeleerdheid, Fiscaal Recht en Ondernemingsrecht

Dinsdag 19 maart 2024		
08.30	09.00	Aankomst en welkom
09.00	11.00	Voorbespreking panel
Introductie		
11.00	11.20	Faculteitsbestuur (introductie)
11.25	12.10	Opleidingsdirecteuren Ba RGL, Ma RGL, Ma OR, Ba FR, Ma FR
12.10	13.00	Lunch
Ba Rechtsgeleerdheid en Ba Fiscaal Recht		
13.00	13.30	Studenten Ba RGL en Ba FR
13.35	14.05	Docenten Ba RGL en
14.05	14.35	Pauze en paneloverleg
Ma Rechtsgeleerdheid		
14.35	15.05	Studenten Ma RGL
15.10	15.40	Docenten Ma RGL
15.40	16.10	Pauze en paneloverleg
Examencommissie		
16.15	17.00	Examencommissie
Woensdag 20 maart 2024		
08.30	09.00	Paneloverleg
Ma Ondernemingsrecht en Ma Fiscaal Recht		
09.00	09.30	Studenten Ma OR en Ma FR
09.35	10.05	Docenten Ma OR en Ma FR
10.05	10.30	Pauze en paneloverleg
Engelstalige opleidingen		
10.30	11.15	Opleidingsdirecteuren Ba GL, Ma IEL, Ma LLER
11.15	11.30	Pauze en paneloverleg
Ba Global Law		
11.30	12.00	Studenten Ba GL
12.05	12.35	Docenten Ba GL
12.35	13.35	Lunch en paneloverleg
Ma International & European Law		
13.35	14.05	Studenten Ma IEL
14.10	14.40	Docenten Ma IEL
14.40	15.00	Pauze en paneloverleg
MA Labour Law & Employment Relations		
15.00	15.30	Studenten Ma LLER (online meeting)
15.35	16.05	Docenten Ma LLER
16.05	17.15	Pauze en paneloverleg
17.15	18.15	Alumni Ba GL, Ma FR, Ma IEL, Ma RGL, Ma OR, Ma LLER

Donderdag 21 maart 2024		
08.30	09.00	Paneloverleg
Hybride masteropleidingen		
09.00	09.45	Opleidingsdirecteuren L&T, IBT en IBL
Ma Law & Technologie		
09.55	10.25	Studenten Ma L&T (hybride)
10.30	11.00	Docenten Ma L&T (hybride)
11.00	11.25	Pauze en paneloverleg
Ma International Business Taxation		
11.25	11.55	Studenten Ma IBT (hybride)
12.00	12.30	Docenten Ma IBT (hybride)
12.30	13.30	Lunch en paneloverleg
Ma International Business Law		
13.30	14.00	Studenten Ma IBL (hybride)
14.05	14.35	Docenten Ma IBL (hybride)
14.35	15.15	Pauze en paneloverleg
15.15	16.00	<i>Ontwikkelgesprek met thema: Onderwijsinnovatie TLS</i>
16.05	16.55	Pauze en paneloverleg
17.00	17.45	Alumni Ma L&T, Ma IBT, Ma IBL (hybride)
Vrijdag 22 maart 2024		
08.30	09.00	Paneloverleg
09.00	09.45	<i>Ontwikkelgesprek met thema: de student centraal</i>
09.50	10.20	Indien nodig: pending issues
10.20	11.15	Pauze en voorbereiden eindgesprek
11.15	12.00	Eindgesprek met formeel verantwoordelijken
12.00	15.30	Opstellen voorlopige bevindingen en terugkoppeling (incl. lunch)
15.30	16.00	Mondelinge terugkoppeling voorlopige bevindingen

'NB. In verband met de privacywetgeving zijn hier uitsluitend de functies/rollen van gesprekspartners opgenomen. De namen van de gesprekspartners zijn bij de secretaris van het visitatiepanel bekend.'

Werkwijze

De bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht en de masteropleidingen Rechtsgeleerdheid, Fiscaal Recht en Ondernemingsrecht van Tilburg University werden van 19-22 maart 2024 door een onafhankelijk peer review panel beoordeeld in het kader van de visitatiegroep Rechtsgeleerdheid, sub-cluster WO Rechten 2. Dit sub-cluster bestond uit 20 opleidingen van Universiteit Utrecht, Tilburg University en Universiteit Leiden. Bij de beoordeling van de betreffende opleidingen is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland' van september 2018. Daarin staan de standaarden vermeld waarop het visitatiepanel zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan het visitatiepanel zijn oordeel over de opleiding moet bepalen.

In opdracht van het cluster WO Rechten 2 verzorgde evaluatiebureau Hobéon de begeleiding van de visitatie. Inge van der Hoorn en Meg van Bogaert traden op als coördinator en Meg van Bogaert en Hester Minnema waren secretaris binnen het sub-cluster. Zij zijn door de NVAO getraind en als secretaris geregistreerd.

De coördinatoren van het sub-cluster lichtten het visitatiepanel voorafgaand aan de visitatie uitgebreid voor over het beoordelingskader en de procedure en over de van hen verwachte attitude vóór, tijdens en na de visitatie. Tevens zorgden de coördinatoren voor een kalibratie van het visitatiepanel door de interpretatie van de standaarden, de oordelen en de beslisregels door te nemen. Tijdens het visitatietraject bewaakte de secretaris de correcte procesgang, zag erop toe dat het oordeel van het visitatiepanel conform het kader tot stand kwam en ondersteunde het proces van de oordeelsvorming.

Op basis van de door de opleidingen geleverde documentatie heeft het panel zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de betreffende opleidingen. Voorafgaand aan het locatiebezoek bestudeerden de panelleden de ontvangen informatie en stuurden hun bevindingen op naar de secretaris. De secretaris verzamelde de vragen en opmerkingen van het panel in een document en verspreidde dit onder de panelleden. Daarnaast stuurde elke opleiding een lijst van afgestudeerden over de periode 2021 - 2023 naar de coördinatoren, die in samenspraak met de voorzitter 15 eindwerken per opleiding selecteerden (voor de masteropleiding Rechtsgeleerdheid 18 om alle profielen voldoende aan bod te laten komen). Bij de selectie hielden zij rekening met de spreiding van de varianten, eindcijfers en de beoordelaars. Voorafgaand aan het bezoek stelden de opleidingen de geselecteerde scripties met bijbehorende beoordelingsformulieren beschikbaar aan het panel.

De panelleden hebben allemaal ongeveer 10 scripties bestudeerd. Vanwege het grote aantal te beoordelen scripties zijn er ook inhoudsdeskundige scriptiereferenten ingezet (zie Bijlage IV). Zij zijn voorafgaand aan de scriptiebeoordeling geïnformeerd over de reviewprocedure. Hun bevindingen over de scripties zijn gedeeld met alle panelleden.

Tijdens een voorbereidend intern paneloverleg besprak het panel het informatiedossier, de onderliggende documenten en de voorlopige bevindingen van de verschillende leden. Ook de bevindingen van de scriptiereferenten werden tijdens dit overleg besproken.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van de opleidingen. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'. De verificatie door het visitatiepanel geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie.

Het panel heeft het concept-programma voor de visitatie bekeken en hier feedback op gegeven. Na overleg met de betreffende opleiding heeft het panel met inachtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Het visitatiepanel bood studenten, docenten en andere betrokkenen bij de opleiding die niet waren opgenomen in het programma van het locatiebezoek, de gelegenheid om zaken onder de aandacht te brengen die zij van belang achten voor de beoordeling. Het visitatiepanel heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding de mogelijkheid daartoe tijdig en op correcte wijze bij hen onder de aandacht heeft gebracht en hen heeft geïnformeerd over hoe zij contact konden opnemen met de secretaris van het visitatiepanel. Het panel ontving één reactie van een student die het panel op de hoogte wilde stellen van een door haar geschreven artikel. Het panel heeft kennisgenomen van het artikel en dit meegenomen in zijn overwegingen.

Afstemming deelpanels binnen het cluster

De visitaties binnen het cluster WO Rechten 2 (Universiteit Utrecht, Tilburg University, Universiteit Leiden) zijn allen uitgevoerd onder begeleiding van Hobéon. De drie universiteiten in dit cluster hebben met elkaar afgestemd dat de voorzitter en twee panelleden het kernpanel vormden. Zij namen deel aan alle drie de visitaties en zij zorgden op die manier voor een gelijke wijze van beoordeling. Afstemming tussen alle deelpanels heeft ook plaatsgevonden door een gezamenlijke instructie over de werkwijze en over het beoordelingskader aan alle panelleden die betrokken zijn bij de visitaties in het cluster WO Rechten 2.

De oordelen van het visitatiepanel zijn vastgelegd in een conceptrapport dat aan de opleidingen werd voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een standaard 'voldoet', 'voldoet ten dele' of 'voldoet niet' scoren. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, September 2018'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de kwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding. Het eindoordeel over de opleiding luidt: 'positief', 'positief onder voorwaarden' of 'negatief'.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende beoordelingskader genoemde kwaliteitsstandaarden.

Beperkte opleidingsbeoordeling

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief indien alle standaarden 'voldoet' scoren.

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief onder voorwaarden indien Standaard 1 voldoet en maximaal twee standaarden een 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het visitatiepanel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval negatief indien:

- een of meer standaarden 'voldoet niet' scoren
- standaard 1 'voldoet ten dele' scoort
- een of twee standaarden 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het auditpanel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- drie of meer standaarden 'voldoet ten dele' scoren.

BIJLAGE III

Lijst geraadpleegde documenten

- Zelfevaluatierapport (ZER) per opleiding
- Algemene introductie bij de ZERs
- Domeinspecifiek referentiekader
- Beoogde leerresultaten van de opleidingen
- Schematisch programmaoverzicht per opleiding
- Inhoudsbeschrijving van een representatieve selectie van programmaonderdelen, met o.a. vermelding van leerdoelen, werkvormen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docenten en studiepunten.
- Onderwijs- en examenregelingen – OER.
- Overzicht van het ingezette personeel
 - naam, functie, graad en deskundigheid, behaalde onderwijskwalificaties.
- Overzichtslijst van *alle* recente eindwerken (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid).
- Toetsprogramma's van de opleidingen
- Jaarverslagen examencommissie, toetscommissie en scriptiepanel (2022-2023)
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Universitair Toetsbeleid (2020)
- Facultair Toetsbeleid (update 2023)
- Representatieve selectie van handboeken en overig studiemateriaal.
- Verslagen opleidingscommissies

Het panel heeft per opleiding van vijftien studenten de eindwerken (van de masteropleiding Rechtsgeleerdheid achttien) bestudeerd.

Om redenen van privacy zijn de namen van afgestudeerden en hun studentnummers van wie het panel de eindwerken heeft bekeken niet opgenomen in deze rapportage. Namen van de afgestudeerde studenten, hun studentnummer evenals de titels van de eindwerken zijn bekend bij de secretaris van het visitatiepanel.

BIJLAGE IV Panelsamenstelling

Op 31 januari 2024 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het visitatiepanel t.b.v. de beoordeling van de **wo-bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid, Fiscaal Recht en Global Law en de wo-masteropleidingen Rechtsgeleerdheid, Fiscaal Recht, Ondernemingsrecht, International and European Law, Labour Law and Employment Relations, Law and Technology, International Business Taxation en International Business Law**. Het dossiernummer is PA-1485.

Deze opleiding behoort tot onderstaande visitatiegroep.

Naam visitatiegroep:	WO Rechten 2
----------------------	--------------

De logistiek coördinator beschikt over nadere informatie over de samenstelling en expertise van de panelleden die in bovengenoemde visitatiegroep zijn ingezet.

In onderstaande tabel volgen korte functiebeschrijvingen van de panelleden die deelnamen aan het visitatiepanel van de in dit beoordelingsrapport beschreven opleiding.

Naam	Rol	Korte functiebeschrijving
Prof. mr. Anja Oskamp	Voorzitter	Voormalig rector magnificus van de Open Universiteit
Prof. dr. Ramses Wessel	Lid	Vice decaan en hoogleraar Europees Recht aan de Rijksuniversiteit Groningen
Prof. mr. Edgar du Perron	Lid	Raadshere bij de Hoge Raad en hoogleraar Privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam
Prof. mr. Arno Lodder	Lid	Hoogleraar Internet Governance and Regulation aan de Vrije Universiteit Amsterdam
Dr. Julia Chryssostalis	Lid	Universitair hoofddocent Recht aan de University of Westminster (UK) en mededirecteur van het Law and Theory Lab aldaar
Prof. dr. Bart Peeters	Lid	Als ZAP (zelfstandig academisch personeel) verbonden aan de Universiteit Gent, Universiteit van Luik (m.i.v. Tax Institute), Universiteit Antwerpen (m.i.v. Antwerp Tax Academy) en gastdocent aan de Fiscale Hogeschool (Brussel)
Dr. mr. Sander Jansen	Lid	Universitair hoofddocent Publiek Recht aan de Universiteit Maastricht
Annefleur Timmermans	Studentlid	Student B Rechtsgeleerdheid aan de Universiteit Maastricht
Prof. dr. Maarten de Wilde	Scriptiereferent	Hoogleraar Internationaal en Europees Belastingrecht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en directeur bij PwC.
Dr. Martin Boer	Scriptiereferent	Assistent-Professor Belastingrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen
Mr. dr. Miriam Kullmann	Scriptiereferent	Per 1 februari 2024 hoogleraar Sociaal Recht aan de Universiteit Utrecht, daarvoor universitair hoofddocent bij de vaksectie Sociaal Recht aan de Radboud Universiteit.
Prof. mr. dr. Jos Hamers	Scriptiereferent	Hoogleraar Nationaal en Interregionaal rechtspersonen- en personenvennootschapsrecht aan de Universiteit Maastricht
Prof. dr. Gareth Davies	Scriptiereferent	Hoogleraar European Law aan de Vrije Universiteit Amsterdam
Dr. Pierre Schammo	Scriptiereferent	Professor of Law at the University of Durham

Prof. Paolo Giudici	Scriptiereferent	Full professor of business law aan de School of Economics & Management, Free University of Bozen-Bolzano, Italy
Em. prof. dr. Herwig Verschueren	Scriptiereferent	Emeritus hoogleraar International and European Social Law aan de Universiteit van Antwerpen
Mr. dr. Martijn Albers	Scriptiereferent	Universitair docent Taks Law aan de Erasmus University Rotterdam en partner bij Albes en van Tienen Notarissen
Mr. Mirella Peereboom-van Drunick	Scriptiereferent	Universitair docent personen-, familie- en erfrecht aan de Open Univesiteit en onderzoeker familierecht aan de Universiteit van Amsterdam

Dr. Meg van Bogaert	Inhoudelijk procescoördinator, secretaris	Zelfstandig adviseur en NVAO geregistreerd secretaris
Mr. Hester Minnema	Secretaris	Zelfstandig adviseur en NVAO geregistreerd secretaris
Inge van der Hoorn MSc	Logistiek coördinator	Adviseur bij Hobéon en NVAO geregistreerd secretaris

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van Hobéon. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende ten minste vijf jaar voorafgaand aan de visitatie geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling - anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het visitatiepanel van het evaluatiebureau -, die een onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Hobéon

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag
+31 (0)70 30 66 800
info@hobeon.nl
www.hobeon.nl